

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Výtvarné techniky v MŠ

Vypracoval: Alena Burešová, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Martina Lietavcová

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně a teoretickou část jsem zpracovala výhradně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním mé bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, která je provozovaná Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to plně se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu bakalářské práce.

Souhlasím s tím, aby stejnou elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací www.theses.cz, kterou provozuje Národní registr vysokoškolských kvalifikačních prací a systém na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 10. července 2017

Alena Burešová

Poděkování

Děkuji tímto vedoucí bakalářské práce Mgr. Martině Lietavcové za odborné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji všem pedagogům z mateřské školy, kteří se podíleli na dotazníkovém šetření.

V neposlední řadě také děkuji mé rodině za podporu v průběhu celého studia.

ABSTRAKT

Bakalářská práce Výtvarné techniky v mateřské škole se zabývá otázkou využívání výtvarných technik podle regionálního rozdělení.

Práce je rozdělena na praktickou a teoretickou část. Teoretická část se zabývá vysvětlením důležitých pojmů souvisejících s předškolním vzděláváním dítěte. Jedná se například o výtvarné činnosti v kontextu s rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání nebo kapitolami zabývajícími se podrobněji výtvarnými technikami používanými v mateřských školách, jejich případným dělením, druhy, doporučením atd.

Náplní praktické části je průzkum věnovaný vyhodnocování za pomoci dotazníkového šetření, které je zaměřené na výtvarné techniky. Dotazník je směřovaný na dotazování pedagogů v mateřských školách z různých krajů České republiky. Dále dojde k ověřování, zda pedagogové v praxi používají tradiční osvědčené výtvarné techniky konkrétního kraje, nebo naopak moderní netradiční techniky, případně je inspirovat vlastní tvorbou, která je uvedena v příloze práce.

V závěru práce jsou shrnuty všechny zjištěné výsledky a vhodná doporučení.

Klíčová slova: předškolní dítě, kresba, malba, tradiční a netradiční výtvarné techniky

Annotation

The bachelor thesis of the art technique in nursery school is concerned with the question how to use the art techniques according to the various regions.

The thesis is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part deals with the explanation of the important terms in the area of pre-school child development. Such as the art activities in the context of framework educational programme for pre-school education or the chapters concerning with the art techniques used in nursery schools in more detail, their potential division types, recommendation etc.

The content of the practical part is the survey focusing on the evaluation using the questionnaire survey oriented on the art techniques. It is aimed at the questioning of the teachers in nursery schools that is from different regions in the Czech Republic. I want to check whether the teachers use in practice the traditional proved art techniques in a given region or, on the contrary, the modern non-traditional techniques and possibly inspire them by my own creation, listed in the appendix.

In conclusion there are summarized the results and the suitable recommendations.

Keywords

Pre-schoolchild, drawing, painting, traditional and non-traditional art techniques

Obsah

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Dítě v předškolním věku.....	10
2 Motorický vývoj dítěte	12
2.1 Hrubá motorika	12
2.2 Jemná motorika.....	12
2.3 Grafomotorika	13
2.4 Motorika mluvidel	15
2.5 Motorika očních pohybů	15
3 Motorický vývoj podle věku dítěte	16
4 Výtvarné činnosti v kontextu rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (jen RVP PV).....	18
4.1 Výtvarné činnosti v mateřské škole.....	18
4.2 Výtvarné činnosti v kontextu rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání	19
5 Výtvarné techniky	21
5.1 Tradiční výtvarné techniky	21
5.2 Netradiční výtvarné techniky.....	33
PRAKTICKÁ ČÁST	36
6 Obecná charakteristika	36
6.1 Cíl práce a předpoklady	36
6.2 Hypotézy.....	36

7	Metodika	36
7.1	Použité metody.....	36
7.2	Dotazník.....	37
8	Charakteristika zkoumaného vzorku.....	38
9	Průběh sběru dat a výsledky	39
9.1	Rozbor jednotlivých otázek	39
9.2	Srovnání otázek	58
10	Vyhodnocení praktické části	68
11	Diskuse	71
11.1	Odpovědi na hypotézy.....	73
12	Závěr.....	75
	Seznam použitých zdrojů.....	76
	Seznam obrázků	80
	Seznam tabulek	81
	Seznam příloh.....	82

ÚVOD

Motto: „Řekni mi něco a já to zapomenou. Ukaž mi něco a já si to budu pamatovat. Dovol mi, abych to prožil, a já to budu vnímat a chápat po celý život.“ Jan Amos Komenský.

Zvolila jsem si téma Výtvarné techniky v mateřské škole, protože mým cílem je zjistit, jaké výtvarné techniky využívají pedagogové rozdílných mateřských škol v různých regionech a čím může být jejich volba ovlivněna.

Tato problematika mě zajímá v první řadě z toho důvodu, že s dětmi ráda tvořím a myslím si, že je to pro ně velice přínosné. Samotné tvoření, zkoušení dalších výtvarných technik a netradičních pomůcek a materiálů, podle mě, naplňuje estetické potřeby dětí v předškolním věku.

Obecně se výtvarnou činností zabývám dlouhodobě a to již od mé přípravy na talentové zkoušky na střední uměleckou školu, kterou jsem později úspěšně vystudovala. V průběhu tohoto studia jsem získala vizi o možném předávání znalostí z oblasti výtvarných technik právě dětem předškolního věku. Svoji vizi jsem si verifikovala v průběhu praxe především zájmem, aktivním vyhledáváním dětí a snahou při samostatné tvorbě. Navíc jsem zjistila, že se u dětí rozvíjí jejich osobnostní kompetence i určité oblasti vzdělávání.

Celou práci jsem rozdělila do dvou částí, a to na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsem se zaměřila na stručný popis celého vývoje předškolního věku dítěte. V dílčích kapitolách se pak podrobněji rozepíšu o motorickém vývoji a následně pak i o výtvarných činnostech v kontextu rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělání (RVP PV).

V podkapitolách se podrobněji zaměřím na výtvarné techniky, které se používají v mateřských školách, na jejich dělení, druhy, doporučení apod. V závěrečné části teorie podrobněji popíši konkrétní výtvarné techniky, které si z velké nabídky sama zvolím.

Základem praktické části je dotazníkové šetření s respondenty z řady učitelek/učitelů různých mateřských škol po celé České republice. Za svůj cíl jsem si zvolila zjištění druhů výtvarných technik, které používají pedagogové mateřských škol

z různých krajů pro svou práci s předškolními dětmi. Hlediskem zde budou i regionální tradice.

Prostřednictvím dotazníkového šetření dále mimo jiné zjistím, zda pedagogové v praxi z určitých krajů používají tradiční osvědčené výtvarné techniky, nebo naopak moderní a netradiční.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Dítě v předškolním věku

Za předškolní období se v odborné literatuře uvádí věk od tří do šesti/sedmi let života. Po třetím roce života dítě většinou nastupuje do mateřské školy, což se pro něj stává velkým sociálním mezníkem v životě. V současnosti může ojediněle nastoupit do mateřské školy i dítě, které dovrší druhého roku života a je schopno splňovat podmínky pro nástup do mateřské školy, např. dodržovat osobní hygienu apod. (Vágnerová, 2012).

Podle Bednářové, Šmardové (2012) **patří období vstupu do mateřské školy mezi jedno z nejdůležitějších a nejnáročnějších období v životě člověka.** S nástupem přibývají povinnosti, pravidla, rozšiřuje se zájem o kontakt s vrstevníky, primárně stejného věku, vytváří se zde i mezilidské vztahy atd.

Langmeier, Krejčířová (2006) ve své knize tvrdí, že v tomto věku povětšinou ještě **nedokáže dítě provádět komparaci s uvědomováním si názorů druhého** a to potom rozvíjí v nezralém jedinci různě velké krizové situace. Dále podle nich často není dítě schopno plně naplňovat všechny oblasti všech kompetencí a následkem toho může utrpět v různé míře „otřes“ jeho psychika.

Pro daný věk je podle Vágnerové (2012) typické, že se dítě plně rozvíjí ve všech oblastech různě rychle a v rozdílné míře, např. poznává chutí svět kolem sebe, současně se snaží socializovat v co největší míře, nevydrží dlouho sedět, neustále je v pohybu, který je pro něj samozřejmou nezbytností, objevuje nové činnosti ve hře, experimentuje a učí se nové písničky, říkanky, zkvalitňuje řeč, komunikuje s ostatními lidmi apod. To vše má za následek střídání vnitřního rozpoložení jedince, ovšem v různé rychlosti. Výsledkem se může stát nespokojený, nesoustředěný a především problematický jedinec.

Hrou se dítě orientuje v základních životních projevech ostatních lidí, v sociálních vztazích, rozvíjí představivost a symbolizuje řečové a myšlenkové funkce. Hra je rovněž velmi dobrým diagnostickým prostředkem, kterého může profesionální pedagog využít k **orientační diagnostice** (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Dítě **v období předškolního věku neovládá lež z důvodu složité mentální operace.** Bezmezně důvěřuje jednomu vysvětlení a odmítá přijmout jiné řešení (Vágnerová, 2012). S tím bývá i spojována živá fantazie dětí a i jejich představivost.

U dítěte převažuje podle Bednářové, Šmardové (2012) krátkodobá paměť a **na konci předškolního věku se rozvíjí i dlouhodobá paměť.** U mladších dětí však **převládá neuvědomělá paměť.** **Záměrnou paměť** dítě začne využívat až po pátém roku života. Nejvíce však převládá **mechanická paměť**, tj. snadno si zapamatuje řečenou informaci.

V tomto období se **formují základy osobnosti**, tzn. seberegulace a cílevědomost vlastního chování. Kolem čtvrtého roku dochází ke zdokonalování nervové soustavy, nastává tak fáze názorného myšlení a vytváření si pohlavní identity (Vágnerová, 2012).

Slovní zásoba dítěte do tří let je 500 - 1 000 slov a **na konci předškolního období ovládá až 3000 slov** (Šmardová, 2012). Vlastní kreativitou si dítě do 5. roku života (Vágnerová, 2012) **odvozuje nová slova**, ale to závisí na dozrání mozku, sociálních podnětech a podnětnosti. Vše je vázáno na egocentrismus, což konkrétně představuje vazbu na přítomnost a vnější vztahy. U **kognitivních procesů** se všechny smysly zjemňují a vnímání se zpřesňuje.

2 Motorický vývoj dítěte

V této části své práce se věnuji více motorice než ostatním oblastem, které ovlivňují výtvarnou činnost dítěte, a to z toho důvodu, že je to dovednost, kterou, dle mého názoru, je potřeba nejvíce rozvíjet a zároveň je nutné, aby rozvíjení této činnosti probíhalo pod dohledem odpovědné osoby. Na tento rozvoj dítěte by měla dohlížet dospělá a kompetentní osoba, aby dítě nezískalo nesprávné návyky, kterých by se pak v pozdějším věku těžko zbavovalo.

Otevřelová (2016) říká, že je daný věk velmi důležitý a významný. Vývoj se neustále zdokonaluje a zlepšuje.

Zelinková (2001) uvádí například, že motorika je celková pohybová schopnost organismu. Vývoj celkové motoriky podle ní souvisí i s vývojem všech kognitivních funkcí.

Oblast motoriky se dělí na jemnou, hrubou a grafomotoriku. Oblast motoriky také zahrnuje i motoriku mluvidel, motoriku očních pohybů a její koordinaci (Bednářová, Šmardová, 2012).

2.1 Hrubá motorika

Hrubá motorika se vyvíjí u dítěte od narození a spadají do ní všechny pohyby, na kterých se podílí velké svalové skupiny, např. chůze, běh, skok, přeskok a lezení, ale jde i o chytání, házení, a udržení rovnováhy. K jejímu procvičení a rozvíjení používáme různé činnosti, např. jde o pohybové chvílky, které jsou běžné v každé mateřské škole (Otevřelová, 2016).

V předškolním období dochází ke zpomalení tempa vývoje, kdy dítě už zná základní dovednosti, např. lezení, stoj, chůze, běh, skok. Probíhá zrání pohybového aparátu a vzniká tak lepší koordinace, přesnost a plynulost. Při házení s míčem je u dítěte vidět zřetelně nápřah a švih paže. V tomto věku nemá žádné větší problémy s rovnováhou (Zelinková, 2001).

2.2 Jemná motorika

Vývoj **vychází z hrubé motoriky**. Její rozvoj lze vidět při hře nebo při uchopování různých předmětů a manipulaci s nimi. Jde především o činnosti s drobnými materiály, např. korálky, knoflíky, kostky, práce se stavebnicemi nebo i obyčejné listování v knihách.

Takových činností je podle Šmardové (2012) velmi mnoho. Důležité je, že do jemné motoriky zařazujeme **drobné svalstvo rukou, prstů a artikulačních orgánů** (Otevřelová, 2016).

2.3 Grafomotorika

Definic, které popisují **grafomotoriku**, existuje mnoho. Proto jsem se rozhodla vybrat, podle mého vlastního zvážení, alespoň několik následujících definic.

Lietavcová definuje grafomotoriku jako: „*Část jemné motoriky a psychických funkcí (rozumové předpoklady, vizuální a prostorové vnímání, senzomotorická koordinace, volní úsilí, pozornost), kterou potřebujeme při kreslení a psaní. Z hlediska psychomotoriky jde o soubor psychomotorických činností, které jedinec vykonává při psaní i kreslení.*“ (Lietavcová, 2012, s. 1).

Bednářová, Šmardová (2012) pod názvem **grafomotorika** spatřuje výhradně oblasti **jemné motoriky** a **psychických funkcí**, které jsou žádoucí při kreslení a psaní. Celý vývoj podle ní významně ovlivní samotnou kresbu i písemný projev. Stupeň vývoje **grafomotoriky**, podle autorky výše, velice ovlivňuje kresbu a psaný projev dítěte. Úroveň **grafomotoriky** a **vizuomotoriky** je jedním z důležitých kritérií i při posuzování **školní zralosti**.

Zelinková (2001) rozumí pod pojmem **grafomotorika** soubor takových psychomotorických činností, které jedinec vykonává při psaní a řídí je psychika. **Grafomotorika** je podle této autorky ovlivněna rovněž úrovní **vývoje jemné a hrubé motoriky**, celkovou **pohybovou koordinací**, **senzomotorickou koordinací** a úrovní **vývoje psychiky**.

Kutálková (2010) uvádí, že s pojmem **grafomotorika** se setkává jako s cizím slovem a představují ji podle ní **všechny pohyby nutné pro psaní**.

Rozdělení grafomotorického vývoje podle Loosové (2001):

- Přibližně mezi druhým a třetím rokem bývají pohyby při kreslení koordinovanější a jemnější. Pohyb při kreslení bývá pestřejší a výsledné kresby mají nejdříve hrany a později i kulatý tvar. Začátek toho typu nazývá **čmárání**.
- Přibližně mezi třetím a čtvrtým rokem bývá podle ní zrod obvyklých, nepřetržitých pohybů při kreslení. Zdokonaluje se **tvarová proměna, příčný úchop s nataženým ukazováčkem**. Kreslí jakékoliv čáry a provádí pohyby zaměřující se určitým

směrem. Díky tomu může držet tužku či jiný pracovní nástroj v ruce, skládat papír atd. Začíná postupně dávat **jména obrázkům** podle toho, co znamenají.

- Přibližně mezi čtvrtým až pátým rokem kreslí **postavy hlavonožce**. Dítě **ovládá uchopení štětce**, dále zvládá **spojení dvou bodů čarou**. Snaží se o nepřetržité, více či méně pravidelné pohyby psacím náčiním.
- Přibližně mezi pátým až sedmým rokem ovládá obtáhnout nebo samostatně namalovat velké postavy, dovede **správně držet psací potřeby**. Kresba i písmo se začínají zmenšovat.

2.3.1 Správné držení psacího náčiní

V předškolním věku by si dítě mělo osvojit především **správné pracovní návyky** zejména u kresby, z důvodu následného psaní a čtení na základní škole. Reeducace špatných návyků by byla zdlouhavá a náročná (Kutálková, 2010).

Při nácviku držení psacího náčiní je nejdůležitější **vybavení pracovního místa**, tzn. odpovídající výška stolu i židle. Samotná židle by měla být tolik vysoká, aby loket dítěte byl ve stejné výšce jako deska stolu, a nohy musí být opřeny takovým způsobem, aby se nekývaly ve vzduchu. Navíc by měly směřovat do pravého úhlu. Většinou se doporučuje také mírně nakloněná deska stolu (Bednářová, Šmardová, 2012).

Dalším pracovním návykem by se mělo stát **správné držení tužky** a totální volnost horních končetin. Nejprve se děti tedy učí dílčí prsty pojmenovat. Úchop se může potom navodit pomocí následujících činností: sbírání kuličky z papíru třemi prsty, vhazování korálek do lahve s úzkým hrdlem, imitací uždibování těsta, solení polévky, cukrování vdolků apod. Správné držení tužky však spočívá v přidržení ukazováku, palce a prostředníkem ji výhradně jen podpírá (Kutálková, 2010).

Dítě se podle Bednářové, Šmardové (2012) **učí správný úchop nápodobou a stálým cvičením**. V úvodní fázi nácviku lze využívat trojhranné tužky, popř. umělohmotnou trojhrannou násadku na tužku, která má trojhranný průřez.

V poslední fázi nácviku s psací potřebou se řeší **sklon tužky**, který by měl mířit směrem za rameno. Nejdůležitějším pravidlem při nácviku je, že dítě **nesmí příliš tlačit na psací potřebu**. Nutné je však dbát i na **vhodně zvolený formát papíru** podle věku dítěte, to znamená, že menším dětem se nabízí větší formáty, starším dětem se velikost postupně

zmenšuje. V neposlední řadě musí být děti vhodně motivovány a podporovány v jejich psaném i výtvarném projevu (Otevřelová, 2016).

V předškolním věku je důležitá především kresba dítěte. Pomocí ní lze u dítěte odhalit celou škálu dalších pedagogických problémů, které se pokusím nastínit v následujících kapitolách.

2.4 Motorika mluvidel

Bednářová, Šmardová (2012) uvádí, že správně **rozvinutá motorika mluvidel** je nepostradatelná pro správnou řeč a celkově pro další vývoj jedince. Z toho důvodu upozorňuje na **nutnost neustálého uvolňování mluvidel**. Častým výskytem podle ní bývá opožděný vývoj hrubé a jemné motoriky ve spojitosti s obtížemi v oblasti dané řeči a obratnosti mluvidel.

2.5 Motorika očních pohybů

Plně si uvědomuji význam motoriky očních pohybů a jejího vlivu na projevy ve výtvarné činnosti. Také se ztotožňuji s touto citací: *„Motorika očních pohybů je nezbytná pro koordinaci ruky a oka, tzv. vizuomotorickou koordinaci. Ta má vliv nejen na každodenní činnosti, ale hlavně na psaní a kreslení“* (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 21).

3 Motorický vývoj podle věku dítěte

Looseová a kol. (2001) ve své knize rozděluje vývoj kresby v předškolním věku do pěti etap podle věkových kategorií, a to do dvou let, do tří let, do čtyř let, do pěti let a poslední do šesti let.

Těchto pět etap můžeme stručně charakterizovat následovně:

I. Dítě do druhého roku

V tomto období dítě získává první zkušenosti s kresbou (např. voskovkami, pastelkami). Zlepšuje se koordinace vlastních pohybů.

II. Tříleté dítě

V tomto období už nedrží tužku celou dlaní, ale snaží si osvojit správný způsob úchopu, a to tzv. špetkový úchop, jde o úchop k udržení jakékoliv výtvarné pomůcky v poloze mezi ukazováčkem, prostředníčkem a palcem. Postupně se dítě ještě více zdokonaluje, tj. kreslí spíše svými pažemi.

Tyto kresby ještě stále postrádají obsah, ovšem dítě v nich už začíná třídit tvary podle barev. Nejčastěji určí barvy jako červenou, modrou a žlutou.

V tomto období se jedná prozatím stále o základní škálu barevnosti.

III. Čtyřleté dítě

Následující věk je pro učitelky mateřské školy velmi důležitým z hlediska zručnosti, která se projevuje v různých dětských hrách, např. s modelínou, ale i pískem, vodou, a zejména pak při kresbě, u které dochází k rychlému růstu rozumového pochopení světa a okolí.

V tomto období už dítě kreslí a maluje více realisticky. Pouze člověka kreslí v silnějších obrysech, protože téma lidské postavy je pro čtyřleté dítě patrně nejzajímavější.

IV. Pětileté dítě

Jeho motorický vývoj se stále zdokonaluje. Dítě začíná rádo obkreslovat, a proto už zvládá i různá písmena a dokonce i nakreslit různé tvary.

Díky vlastní iniciativě hledá nové možnosti, které by se naučilo. Zdokonaluje se také ve střihání s nůžkami, a to dokonce i podle předkreslené linie. I díky těmto schopnostem je kompetentní osoba schopna postřehnout dominantní ruku, která se v tomto období už začíná vyhraňovat.

V. Šesti/sedmileté dítě

Šestileté a sedmileté dítě začíná zmenšovat kresbu, a popř. i své první písmo. Díky tomu se stává schopným pracovat ve svém projevu pomocí linek. Samozřejmostí by měl být správný úchop tužky i správná pozice při sezení.

4 Výtvarné činnosti v kontextu rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (jen RVP PV)

4.1 Výtvarné činnosti v mateřské škole

Vazba výtvarné výchovy s hlavními výchovnými úkoly mateřské školy (dále jen MŠ) souvisí s rozumovou a mravní výchovou. V MŠ se vytváří první začátky vědomého a emocionálně podloženého vztahu k umění. Je nutné si uvědomit, že osobnost dítěte se vytváří a formuje i bez přítomnosti vlivu výtvarné výchovy, avšak s rozdílnou kvalitativní hodnotou (Hazuková, 2011).

Jedním ze způsobů, jímž si dítě osvojuje okolní svět, je umění. V případě této bakalářské práce se zaměřím výhradně na výtvarné umění. Jedná se o radostnou a aktivní činnost a současně i vhodnou příležitostí k hledání estetického vztahu k životu, okolnímu světu i k životnímu prostředí, a proto prostřednictvím prožitku je zařazována do estetické výchovy, která by měla být pro člověka důležitá (Roeselová, 1996).

Nad výtvarným výsledkem se dítě zamýšlí samo, popř. pod dohledem učitelky. Každý jedinec promítá do svých výtvarných projevů individuální potřeby, při nichž pracuje s fantazií. Prostřednictvím výtvarného tvoření umožňuje smyslové a citové prožitky svému okolí (Uždil, 1983).

Dítě se zde snaží poznávat a pojímat celistvost díla. Pokouší se dát svým představám nový tvar a konkrétní podobu. Obrázek v knize, ale i jiné výtvarné dílo, se tak postupně stávají nezbytností a potřebou, která spoluurčuje dětskou orientaci ve světě hodnot. Hlavním záměrem je pochopení estetických znaků výtvarné výchovy, například znaky architektury, odívání, průmyslové tvorby atd. (Roeselová, 1996).

Představivost je jednou z cenných schopností, která se stává závislou především na prožitku, tzn. pocity, city, dojmy, smysluplné zkušenosti. Na výkresu dítěte už poznáme, jestli představivost už nějakou má. (Vágnerová, 2012).

Specifické rysy výtvarné výchovy nevidíme v její formální stránce, v tzv. liniích, barvách a tvarech, ale už v přístupu ke skutečnosti, ve způsobu, jímž si dítě osvojuje svět mimo sebe a uvědomuje si tak i samo sebe, vlastní zájmy a své potřeby. Zejména se podílí na rozvoji celé osobnosti dítěte. K tvořivé atmosféře školy patří učitelčina schopnost zaujmout

děti pro práci, ocenit neobvyklý způsob, jímž některé z nich postupují, jak dovedou situaci domýšlet, obměňovat, ale také jak dovedou spolupracovat s druhými, rozvrhnout si práci a odpovědně ji dokončit. Výtvarná výchova klade většinou takové úlohy, při nichž se nepředpokládá stejný výsledek u všech dětí (Uždil, 1983).

4.2 Výtvarné činnosti v kontextu rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.“ (RVP PV, 2017, s. 5).

RVP PV patří do kurikulárních dokumentů a podle něj musí každé školské zařízení vytvářet jejich vlastní školní vzdělávací program (dále jen ŠVP PV).

Hazuková (2011) ve své knize pod pojmem výtvarné výchovy v MŠ rozumí objevování a rozvíjení obecných i výtvarných dispozic dětí.

Vzdělávací obsah RVP PV je rozčleněn do pěti oblastí, tj. dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět, jejichž prostřednictvím se zajišťuje všestranný rozvoj dítěte. K dosahování rámcových i vzdělávacích cílů každé oblasti přispívají zároveň i výtvarné činnosti, které jsou pro předškolní vzdělávání naprosto přirozené (Hazuková, 2011).

V oblasti **Dítě a jeho tělo** RVP PV uvádí různé cíle spojené k výtvarné činnosti. Jedním z požadovaných cílů je zdokonalování v oblasti jemné a hrubé motoriky, tj. koordinace ruky a oka, za pomoci rozvoje a užívání všech smyslů, grafomotoriky, atd. Dále jsou zde uváděny manipulační činnosti s pomůckami, nástroji, materiálem apod., dále konstruktivní a grafické činnosti a sebeobslužné činnosti při výtvarné tvorbě. Nedostatek materiálu a náčiní většinou znesnadňuje a zpomaluje práci učitele, s kterými se snaží dítě posunout dál v jeho dovednostech (RVP PV, 2017).

V další oblasti RVP PV **Dítě a jeho psychika** jsou uvedeny cíle jako rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností. V této oblasti převládá především neverbální výtvarná forma sdělení. Dále jsou zde zařazovány poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace a představivost a fantazii, která je předkládána za velmi potřebnou při výtvarné tvorbě. Pro předškolní věk je typické časté experimentování s materiály a radost z objevování, na což se

praxi mnohdy zapomíná. Posledním cílem této oblasti jsou city, vůle a sebepojetí. Jde především o rozvoj estetického vnímání u dětí a o kladný prožitek z každé činnosti (RVP PV, 2017).

V oblasti **Dítě a ten druhý** se uvádějí v RVP PV cíle typu seznamování se s pravidly při práci ve výtvarné tvorbě a rozvoj prosociálního chování. Tzn. umět pomoci druhému, nekritizovat výtvarníkovo dílo a zároveň mít respekt k druhému a k jeho práci, umět počkat na všechny až dokončí svou výtvarnou činnost apod. (RVP PV, 2017).

Předposlední oblast se v RVP PV nazývá **Dítě a společnost**. I zde se nachází několik cílů, např. morální hodnoty, seznamování dětí se světem nebo estetický vkus. V tomto období jde hlavně o to uvést děti do našeho společenství tak, aby si osvojily všechny naše návyky, dovednosti a postoje. Snažíme se je seznámit se všemi pravidly a normami naší společnosti. Učíme je především vzájemné spolupráci při kolektivních činnostech, toleranci k druhému a vzájemné pomoci, pokud je jí třeba. Aby měly povědomí o historii rodného města, jaké zde jsou tradice, zvyky, atd. (RVP PV, 2017).

Poslední oblastí RVP PV je **Dítě a svět**, jejímž záměrem je vytvoření povědomí o místních a světových zvycích a tradicích. Patří sem zvyklosti z místa, kde dítě vyrůstá, ale i kultura a umění a především vytváření pozitivního vztahu obecně k celému světu, k životnímu prostředí. Cílem je mít základní vědomosti o různorodosti kulturního prostředí, jeho historii i případné novinky (RVP PV, 2017).

Nejdůležitější je podle Hazukové (2011) osobnost učitele/učitelky, konkrétně jeho/její postavení se k samotnému vzdělávání v oblasti výtvarné výchovy, dále jeho/její znalosti a kompetence.

5 Výtvarné techniky

V následující kapitole se zamyslím nad projevem hrubé a jemné motoriky a nad grafomotorikou. Všechny tři dílčí druhy motoriky jsou totiž podle mě nezbytnou znalostí nejen pro pedagogy mateřské školy. Motorika a výtvarná technika je součástí výtvarné výchovy, která spadá do estetické výchovy. V mateřské škole je nejčastěji volenou činností pedagogem i dětmi (Hazuková, 2011).

„Výtvarné činnosti jsou svázány mnoha způsoby s osobností dítěte: souvisejí s jeho vnímáním, myšlením, představivostí, ale i odrážejí jeho vlastnosti charakterové, zvláštnosti jeho psychického i somatického typu.“ (Uždil, 1983, s. 20).

Nejvíce mě zaujala definice výtvarné techniky od Macka (1975), který o pojmu mluví jako o: *„...specifickém prostředí výtvarného odrazu, kterým se vyjadřuje smyslové a rozumové poznání a estetický vztah ke skutečnosti.“* (Macek, 1975, s. 5).

Cejpková (2015) uvádí, že každá technika obsahuje **složku výtvarnou**, tj. technická stránka například malování, a **rozvojovou**, tj. konkrétní témata. Obě složky dohromady podporují podle této autorky práce navíc i kreativitu. Záleží samozřejmě také na materiálu, tzn. způsob upotřebení, a na způsobu zpracování.

Při výtvarných činnostech se rozvíjí zejména pozorovací schopnost, rozvíjení představivosti, tvořivosti dítěte a dále i rozumové chápání a zapojení se do činnosti všemi smysly (Bednářová, Šmardová, 2012).

Výtvarné techniky dělí Roeselová (1996) na tradiční, netradiční a prostorové, viz podrobněji v následujících podkapitolách.

Valachová (2014) ve své publikaci uvádí odlišné dělení výtvarných technik, tj. plošné, plastické a prostorové

5.1 Tradiční výtvarné techniky

Kapitolu Tradiční výtvarné technik jsem zpracovala podle Roeselové (1996), která je rozčlenila na **kresbu, malbu a modelování**.

5.1.1 Kresba

Podle Valachové (2014) patří kresba mezi nejstarší projevy člověka a je jednou z nejčastějších využívaných technik v pedagogické praxi. Tvrdí, že je dobré s nimi začínat již v mateřské škole.

Zelinková (2001) uvádí, že rozvoj kresby probíhá kolem druhého roku věku dítěte, kdy si vlastními zkušenostmi **zjišťuje, že psací náčiní zanechává stopu** a to ho inspiruje k další jeho tvorbě.

Kresba je jednou z metod pedagogické diagnostiky, v níž se odráží vývoj rozumového chápání dítěte Kutálková (2010) uvádí ve své publikaci předpoklad, že **schopnost každého jedince kreslit je vlastní** do doby, než mu někdo neřekne opak. S touto myšlenkou se ztotožňuji i já.

Hazuková (2011) zase tvrdí, že **hlavním vyjadřovacím nástrojem kresby** je čára a linie. Za malbu tedy nepovažuje pouhou barevnou kresbu, a dokonce ani vybarvení kresby není podle ní hodnotný výtvarný projev člověka.

Uždil (1980) se ve své publikaci z 80. let minulého století zamýšlí nad užívanými **materiály pro kresbu v mateřské škole**, tzn. zvláště nad voskovými pastelkami, pastelkami ve dřevě, inkoustem, tuší, barevnými křídami, rudkou, uhlem a fixou, u které upozorňuje na její charakteristický zápach, který může u některých dětí působit až odpudivě.

V kresbě se projevuje fantazie dítěte, jeho grafická schopnost a jeho citový vztah k věcem i k lidem. **S přibývajícím věkem je obsahově kresba bohatší a dokonalejší.** Kreslí se veškerým psacím náčiním, a proto pro jsem pro přehlednost uvedla detailně vše v příloze č. 2 ve formě tabulky (Hazuková, 2011).

Obecně kresba je odborníky považována za jednu z výtvarných technik, jejímž prostřednictvím se dítě vyjadřuje. **Každá kresba se ve finále stává originální,** protože je v ní experimentováno. Manipulace s tužkou v kresbě umožní dítěti projevit individuální postoje, myšlenky a současně pracovat s abstraktními pojmy. Roeselová (1996) nabádá pedagogy k pestré škále nabízených technik a to z důvodu zachování vnitřní motivace dětí.

5.1.2 Význam kresby

Podle Vágnerové (2012) je: „Kresba je jednou ze symbolických funkcí, v níž se projeví tendence zobrazit realitu tak, jak jí dítě chápe.“ (Piaget in Vágnerová, 2012, s. 109).

Už český myslitel v oblasti pedagogiky J. A. Komenský ve své době tvrdil, že kresba slouží dětem jako vyjadřovací prostředek a současně se pro ně stává hrou. Obdobné myšlenky uvádí i následující autorka, avšak o několik století později: „Symbolické znaky typické pro náš svět, zejména člověk, strom, slunce, květina, mrak, zvíře, auto, dům. Ze začátku je dítě umísťuje do prostoru papíru volně, až později je začne řadit do souvislostí.“ (Roeselová, 1996, s. 23 – 24).

5.1.3 Vývoj kresby

Autorky Bednářová a Šmardová (2015) uvádí ve své publikaci faktory, které ovlivňují vývoj a úroveň dětské kresby. Patří sem **mentální vyspělost** dítěte, **motorika**, **lateralita**, **zrakové vnímání**, **paměť**, **schopnost představivosti** a **reprodukce** a také **pozornost**.

Uždil (1974) v 70. letech minulého století dělí kresbu do několika skupin podle věku dítěte.

- **Kresba u 3-4 letých dětí, znaky:**

Dítě v tomto věku většinou začíná kreslit po celé ploše papíru. Zobrazené předměty, které se snaží na ploše papíru nakreslit, rozmísťuje neuspořádaně. Dítě ještě nerozpoznává poměr částí k celku. Většinou se nezabývá žádnými detaily a upřednostňuje především barevnou nezávislost. Používá také slovní vyjádření a vysvětluje, co nakreslilo.

- **Kresba u 4-5 letých dětí, znaky:**

U dítěte v tomto věku již je kresba obsahově bohatší, a to především ve znázornění prostoru k věcným vztahům. Lidskou postavu člení na končetiny a tělo. Objevují se na ní už i detaily, jako např. oči, pusa atd., což se podle Uždila (1974) nazývá grafický automatismus. Značné jsou i dekorativní prvky nejen na lidské postavě. Dítě se figuru snaží dát do pohybu. V dětském výkresu mohou být zachyceny i mezilidské vztahy.

- **Kresba u 5-6 letých dětí, znaky:**

Zaznamenané představy u dětí bývají rozsáhlejší a přesnější. Kresba bývá většinou čitelnější, přibližuje se skutečnosti a obsahuje řadu detailů. Na dítěti lze spatřovat jistotu ve zvládnutí techniky. Pracovní techniky si dítě osvojí a dělá je automaticky. Učitelka dítě při jeho opomenutí dle potřeby upozorňuje a urovnává správné držení tužky, sezení, nebo na vzdálenost od papíru.

Oproti tomu Davido (2001) ve své publikaci rozděluje vývoj dětského výtvarného projevu podle výsledného dojmu a nikoliv podle věku dítěte:

- **Období skvrn** - Každá kresba závisí na vývoji dítěte a nezdařilá kresba nemusí být vždy příznakem duševní zaostalosti.
- **Období čmáranic (bezobsažné)** - První dětské kresby začínají kolem prvního roku dítěte. Vznikají většinou z potřeby provádět pohyb a pozorovat stopu. Značí se liniemi vedenými různými směry. Dítě čmárá všemi směry, aniž by tužku pozvedlo. Každé cvičení by mělo být motivováno vhodně zvolenou básničkou či říkankou. Pro tvorbu se vybírá větší formát papíru, který se s přibývajícím věkem zmenšuje. Tento autor (Davido) zde již upozorňuje na skutečnost, že dítě, které nevyhledává kresbu, může být i duševně opožděné.
- **Stadium čarání (obsažné)** - Dítě se snaží napodobit psaní lidí z jeho okolí. V tomto věku se toho již hodně zjistí, např. v úchopu tužky, napodobuje úchop dospělého. Pozornost neudrží moc dlouho, většinou kresbu ani nedokončí. Začátky výtvarné mluvy označuje autor jako první grafické stopy, které vznikají už kreslením do písku, sněhu nebo kreslením v autobuse na zamlžené sklo, dřívkem atd. Mezi prvními dětskými čáranicemi vynikají ty, které mají tvar oválu a vznikly krouživým pohybem, sklánějí se doprava a prozrazují o sobě, že střed otáčivého pohybu byl ještě v ramenním kloubu. Sleduje se tempo čáranice. Zde se objevuje i náznak lidské postavy.
- **Stadium hlavonožců** - V tomto období mezi třetím až pátým rokem dítě kreslí postavu z jeho blízkého okolí, např. člena rodiny, zejména se jedná o matku, která je pro dítě velmi důležitá. Kreslí tzv. hlavonožce, který se skládá z oválu a k němu připojených dvou linií. Ovál obsahuje i trup, který dítě zatím kresebně nedokáže vyjádřit. Postupným vývojem se objevují i různé detaily, např. oči, pusa, nadále i další

kruh, který znázorňuje trup. Ruce bývají umístěny v různých výškách trupu, tělo je však vždy zobrazováno zepředu.

Realistická podoba se začíná zobrazovat u dítěte až po 6. roce života, kdy si dítě začne uvědomovat své končetiny s prsty a nakonec i krk. Většinou tak zpodobuje samo sebe. Na základě toho je možné diagnostikovat jeho psychický stav.

Valachová (2014) rozlišuje čtyři stádia výtvarného projevu:

- **Období čmáranic**, které je typické do druhého roku života dítěte. Výtvary jsou většinou bezobsažné. Úspěchem tohoto období je zlepšení motoriky, radost ze svého výtvaru, atd.
- **Období spontánní obsahové dětské kresby** patří ke věku od dvou let do sedmého/osmého roku života. Na začátku tohoto období začíná používat základní znaky, tzv. *diagramy* jako jsou ovál, kruh, čtverec, trojúhelník, kříž atd. Ve čtyřech letech už dospělý pozná obsah dětské kresby, např. postava, dům, květiny atd. Toto období nazývá Valachová (2014) obrázkový stádiem. V pátém roce se evidentně mění stavba lidské postavy. Následně v šestém roce dítěti v kresbě přidávají detaily.
- K období **napodobování předlohy** Valachová (2014) přiřazuje etapu od osmého roku do dvanáctého roku života. V tomto období se rozvíjí konkrétní logické myšlení, opadá tvořivost, dítě se snaží o zpřesnění zobrazení reality, tzv. nápodobou, a vzniká zájem o vědecké poznání. Toto stádium nazývá **období správných odpovědí**.
- Období **ztráty zájmu o dětský výtvarný projev** se podle Valachové (2014) objevuje od jedenáctého roku do dvanáctého roku života, ovšem naopak se výrazně rozvíjí u jedinců **abstraktní myšlení** a **sebekritika**. Dítěti se jeho tvorba zdá většinou nedokonalá a spatřuje v ní zřejmé chyby.
- Uždil (1974) ve své publikaci uvádí dva typy kreslířů:
- **Extrovertní typ**, který se snaží o vystižení zobrazované věci, naznačením jejich důležitých i méně důležitých částí. Později k tomu přibývají i pokusy o vystižení objektivního vzhledu věci i co do jejích proporcí, její situace v prostoru a pravdivé barevnosti.

- **Introvertní typ**, u kterého rozhoduje zážitek, jenž mívá silně emotivní charakter. Téma se tak často neopakuje. Obrázek „vyzařuje“ dobrou pohodu, samozřejmost, bezproblémovost.
- Čistých typů je však velice málo a převládají typy smíšené.

Na tomto místě se ještě alespoň zmíním o perspektivě obrázku, protože ta je pro kresbu také velmi důležitá a je na místě, aby ji měla i učitelka v povědomí.

Na téma zpracování proporcí uvádí Vágnerová (2012): „Egocentrická perspektiva je charakteristická i pro vnímání prostoru. To znamená, že dítě má tendenci přeceňovat velikost nejbližších objektu, protože se mu zdají velké, a podceňovat vzdálenější, protože je vidí malé.“ (Vágnerová, 2000, s. 111).

5.1.4 Malba

Valachová (2014) o malbě tvrdí, že je **jednou z nejrozsáhlejších v oblasti druhů a technik**. Zvolené **barvy** pak u autora malby i u adresáta odráží fantazii a vnímání okolního světa.

Při výše jmenované technice se tvoří pomocí barev. Děti její kvalitu poznají podle toho, jak dobře a příjemně nebo hůře se jim s ní pracuje (Cejpková, 2015).

Barevná skvrna bývá nejpodstatnějším vyjadřovacím předmětem malby. Krycí barvy jsou v mateřské škole považovány za nejlepší materiál. Práce s nimi je snadná, např. vodové barvy se používají ke kolorování kresby. Hazuková (2011) dále doporučuje i barevné tuše, potravinové barvy apod.

Já se však domnívám, že nejlepší barvou pro děti jsou **prstové barvy**, protože poskytují jedinečný zážitek.

Temperové barvy se dělí na **tekuté**, které jsou ředitelné vodou, a na **tuhé**, které nejsou ředitelné, tzv. s hustší výrobní konzistencí, aby se dobře roztíraly. Posledně jmenované vyhovují sledované skupině dětí více, protože nemusí používat štětce, ale pro manipulaci jsou vhodnější houbičky, či vlastní prsty. Podle Cejpkové (2015) se kvalita barev pro dětskou populaci pozná podle **absence zápachu**.

Pro rozvoj fantazie a kreativity je důležité mít co **největší škálu barev**. Dítě si tím **cvičí cit mezi odstíny**. Cejpková (2015) se zmiňuje, že děti jsou zvědavé a rády poznávají nové materiály.

5.1.5 Barvy

V publikacích, nalezneme nepřeborné množství dělení barev. V práci jsou uvedeny pouze jejich návrhy. Podle Cejpkové (2015) barvy dělíme na **metalické barvy**, např. zlatá, stříbrná či blýskavé barvy, a **fluorescentní barvy**, např. zářivé barvy.

Valachová (2014) barvy naopak dělí na **studené**, tj. modrá, azurová, fialová, růžová, a **teplé**, tj. žlutá, oranžová, zelená. Dalším hlediskem může být podle Valachové (2014) rozdělení na barvy **pasivní**, např. modrá, zelená, **kontrastní**, např. modrooranžová, zelenočervená, žlutofialová, a **základní**, např. červená, zelená, modrá. Bílá a černá barva podle ní patří do **skupiny achromatických barev**.

Předškolní věk je nejvhodnějším obdobím pro rozvoj kreativity. Dítě rádo experimentuje s barvou. Díky fantazii nedodrží barevnost podle skutečnosti, ale naopak **si volí barvy pro něj přitažlivé**. V pozdějším věku už maluje barvami reálného světa. V současnosti existuje na trhu veliká škála několika barev, avšak všechny nespádají do kategorie vhodné. Cejpková (2015) ve své publikaci píše, že kvalita barvy značně ovlivní i míru oblíbenosti při malování. Uvádí, že kvalita barvy se pozná podle toho, jak dobře a příjemně se s ní pracuje.

Technika malování se má realizovat všemi možnými výtvarnými prostředky, a proto jsem pro přehlednost uvedla tabulku, v níž jsem navrhla možnosti pro malování - tabulka v příloze č. 3.

Davidová (2001) ve své publikaci představuje význam barev následovně: **Červená barva** je u předškolních dětí velice oblíbená. Ale po šestém roce by mohla představovat absenci kontroly nad svými emocemi, které většinou vedou až k agresivitě. Používání **modré barvy** před pátým rokem poukazuje na sebekontrolu. Pokud se vyskytuje kolem šestému roku, tak nám ukazuje na správnou adaptaci v prostředí, ve kterém žije. **Zelená** nám indikuje vztahy k lidem a k blízkému okolí. Je téměř identická s modrou barvou. Pokud použije dítě při kresbě **barvu žlutou**, je málo pravděpodobné, že sáhne i po jiné, pokud ano vybere si červenou. Naznačuje nám tím, že u sebe neustále potřebuje dospělého člověka. Nadměrné používání **hnědé barvy** svědčí o rodinné nestabilitě, špatném začlenění a negativní atmosféře v rodině. O těchto vztazích nám ale napovídá nejen ona, ale i jiné **tmavé barvy společně se žlutou**. Tuto barvu si často volí děti umíněné. **Fialová barva** je málo používaná a naznačuje neklid a úzkost. Většinou je uváděna v obtížné psychické situaci. **Černá barva**, která člověka provází po celý život, může upozornit na zvýšenou míru strachu, nebo naopak na bohatství vnitřního života a pohodu člověka.

Malování s dětmi mezi druhým až třetím rokem - Dítě je v tomto věku samostatnější a aktivnější. Hlavním rysem tohoto období je osamostatňování a objevování světa kolem nás. Uvolňují se z pevné vazby na matku, rozšiřují si sociální vztahy s okolím. Děti ještě nejsou schopné orientace, a proto je zapotřebí stálého vedení, pomoci a jeho kontroly. Tyto děti směřují k sebeprosazení, k potvrzení svých kompetencí, ale také ke zjišťování především svých možností. Osvojuje si svůj mateřský jazyk, nastává tu výrazný motorický rozvoj, např. samostatná chůze, cílená manipulace a koordinace končetin. Se světem kolem sebe dítě

seznámí většinou pouštěním věcí, uchopováním, trháním apod. Pomocí malování se aktivuje k samostatnosti zkoumání světa, učí se soustředit, dodržovat zásady a skládat dílčí kroky techniky. Ideální je práce v krátkých intervalech v kombinaci se zaplněním celé plochy, nejlépe formátu A2, který dává dítěti dostatečný prostor. K malování by měli zpočátku používat štětce, ovšem základem se zde stává osvojení si správného úchopu. Cílem každého pedagoga by se měl stát dětský zájem o experimentování s barvami. K tomu však dítě potřebuje poskytnout širokou nabídku a poté si samo zvolí techniku, tzn. čárání, tupování, skákání štětcem po papíře jako žabička, nebo malování rovných, klikatých čár. Cejpková (2015) uvádí, že při ukázce dítěti nesmí dospělý brát štětec. Nabádá k tomu, aby si vzal vlastní a zasáhnout do celé práce by měl až po přesném popisu dětského záměru, tzn. místo, barevné provedení apod. Tím dá dospělý člověk jasně najevo respektování dítěte.

Dítě ve věku mezi druhým a třetím rokem musí být dospělým člověkem vedeno k výsledku. Pro zpestření lze jednotlivé nanášení rukama pojmenovávat a spojovat, např. hra na klavír, ťupkání jako když venku prší, chůze medvěda v lese, plazení hada, skákání zajíce apod. Vhodné je už malování konkrétní věci. Dítě potřebuje ještě pomáhat a současně spolupracovat s dospělým. Opět zde platí pravidlo, že převládá většinová práce dítěte (Cejpková, 2015).

Malování s dětmi od tří až do pěti let - Cejpková ve své knize uvádí, že se v zahraničí objevuje i pojem magické období kreativity, a jedná se o typické období, kdy dítě má nepřetržitý zájem o okolní svět. Pomáhá mu k tomu jeho **fantazie**. Své uvažování mají děti založené na **intuici** a převažuje přirozená **iniciativa**. Pro dospělého je důležité se přizpůsobovat konkrétnímu dítěti, které se připravuje na svůj společenský život, z toho důvodu, aby bylo schopné zvládat i jiné role zahrnující nejenom ty v rodině. Dítě se učí **spolupráci a sebeprosazení se**. Vývoj řeči už je na takové úrovni, že se s dítětem může při malování snadno komunikovat. Tato věková skupina dokáže i samostatně tvořit, musí však zvládat správné držení štětce, pastelky apod. Při nácviu úchopu je vhodnější volit tlustý štětec než tužku či pastelky a to z důvodu snazšího úchopu. Štětec totiž uvolňuje dětskou ruku. Postupem vývoje ruky se pak mění i šířka štětce.

Při práci s dětmi předškolního věku se nabízí ozvláštnit jejich práci zajímavými činnostmi, např. **zavázáním jejich očí šátky** a děti si tak mohou vyzkoušet najít hmatem papír na stole, barvy apod. Takovou činností si uvědomí význam zraku při výtvarných činnostech,

procvičí si hmat, jsou vedeny k zodpovědnosti splnit zadaný úkol a navíc si umocní očekávání z konečného výsledku práce.

Další kreativní technikou by se mohla stát **činnost z jiného materiálu než je rovný papír**, např. využití oválného tubusu, se kterým musí dítě manipulovat rotováním kolem své osy a každý krok musí mnohem více promýšlet. Cejpková (2015) dále doporučuje papírové a lepicí pásky pro získání barevného kontrastu a podle ní se současně procvičí jemná motorika, představivost a zvláště trpělivost. Svůj předpoklad podkládá srovnáním hmotnosti pásky a tužky či štětce a snazší manipulací při tvarování.

Cejpková (2015) doporučuje pro udržení pozornosti dětí při malbě doplnění výkresu nadstavbovým materiálem a tím dotvořením třetího rozměru. K tomu navrhuje využití knoflíků, barevných pírek, hedvábného papíru atd. Podle ní jsou děti vedeny k tomu, aby tento další materiál měl v obrázku svůj význam, a aby musely nad ním přemýšlet. Nazývá to **tvořivým myšlením**.

Výše uvedená autorka (Cejpková, 2015) se domnívá, že kreativní cvičení ve výtvarné výchově podporuje především práci ve skupině, podporuje ovládání nástrojů, např. nůžek, procvičování jemné motoriky a rozvíjení výtvarných technik. Nejdůležitější je však správně zvolené téma podle věkového stupně zrání dětí, např. kresba lidské postavy, konkrétně detaily obličeje je vhodné zařazovat až po navození sociálních kontaktů. Ke všem výtvarným technikám je vhodné přidružovat zjišťovací otázky, které korespondují s činností a myšlením dětí. Jiný typ otázek však musí být veden v závěrečné fázi, tzn. nad konečným výtvořem (Cejpková, 2015).

Malování s dětmi od šesti let - Předškoláci pracují už úplně samostatně a nejsou v žádné míře vázané na pomoc ze strany dospělé osoby. Důležitá je správná motivace. V motorice se nadále zdokonalují a snadněji zvládnou i náročnější výtvarnou techniku. Ovládají zásady správného držení štětce. Základem pro tvoření by měla být zábava, potěšení a prožitek, a proto vyučující podle Cejpkové (2015) musí **brát zřetel na svobodné rozhodování**. Také dochází k zapojování většiny smyslů, tzn. zraku, sluchu, čichu a hmatu. Děti se začínají mnohem více soustředit na realitu a to z důvodu uspokojování svých potřeb, tj. spokojenost s výslednou prací.

Existuje mnoho dalších technik, se kterými jsem se ale doposud ve své praxi s dětmi předškolního věku moc nesešla a tak by jejich popis v mé bakalářské práci nemusel být objektivní.

5.1.6 Modelování – prostorová tvorba

Dítě učíme stříhat, trhat i lepit různými druhy lepidel. Formou opakování a ztěžování zadaných úkolů si dítě pomalu a jistě své dovednosti posunuje a zdokonaluje dál. Učí se zkušenostmi. Důležitý je však průběh činnosti, dětské prožitky, a ne výsledek práce (Cejpková, 2015).

Valachová (2014) ve své publikaci uvádí dva způsoby, tj. modelování a konstruování.

Hazuková (2011) uvádí, že tvarování hmoty se má opírat o měkké materiály, jakými bývá např. modelína, keramická hlína, různé samo tvrdnoucí plastelíny apod.

Vondrová (2001) ve své publikaci doporučuje k modelování prostorového díla papír, papírové roličky, látku, vlnu a knoflíky atd.

Samotná práce s modelínou je však podle autorky práce velice snadná, a proto ji i Uždil (1974) doporučuje u dětí již od tří let. Nejdříve však činnosti s modelínou podmiňuje samostatným experimentováním dětí, při kterém se učí formou pokusu a omylu. Jako vhodné činnosti pro prvotní fázi doporučuje otiskování různých předmětů, odlívání vlastních stop, či stop zvířete. U dětí se má podle něj začínat s jednoduchými tvary, např. hadem, plackou či koulí. Děti se podle něj musí seznámit i se základními nástroji pro modelování a jejich způsoby používání.

Tady bych chtěla upozornit, že od 70. let minulého století se materiálové možnosti hmot výrazně rozšířily. To můžete vidět v tabulce přílohy č. 4. Podle této tabulky se modelování může dělit na **fimo hmotu** a podobné hmoty stejného principu, **keramiku**, **klasickou modelínu**, nebo na **samo tvrdnoucí modelovací hmoty**, **inteligentní plastelínu**, **kuličkovou modelínu** a **speciálně tvarovací písek**.

Valachová (2014) uvádí jako možnost pro modelování sochařskou hlínu. S touto hmotou se dá modelovat více způsoby, např. modelování z hliněných válečků, z hliněného plátu, či modelování z jednoho nebo více kusů hlíny. Dále uvádí za vhodný materiál i keramickou hlínu, se kterou se postupuje stejně. Odlévání ze sádry už podle Valachové (2014) tak běžné v mateřské škole není.

5.1.7 Fimo

Velkým trendem dnešní doby se stala polymerová hmota, se kterou se dá velmi snadno modelovat a ještě snadněji se dá vytvrdit v obyčejné elektrické troubě bez změny barvy, tvaru, nebo vypařováním ve vodě. Z této hmoty se dá vyrobit téměř cokoli. Nejvíce se z ní vyrábí šperky, které se pak stávají trendem na řemeslných trzích a podobných školních akcích (Stoklasa, 2013, zdroj internet, odkaz na www.stoklasa.cz/jak-na-fimo-x3834).

Tato technika je spíše netradiční, ale ve své práci jsem ji vsunula mezi tradiční techniky, a to z toho důvodu, že se ve své podstatě jedná o modelování, které je samozřejmě zahrnuto mezi tradiční techniky.

V prodejnách je tato hmota dostupná ve velmi široké škále barev.

5.1.8 Keramika

Běžně užívanou hmotou pro modelování je **keramika**. Vyrábí se z ní nádobí, nástroje, šperky a používá se v sochařství, ve stavebnictví a kamnářství, ale také při práci s dětmi.

U předškolních dětí se s ní začíná nejprve **seznámením** s keramikou, tzn. mačkání, hlazení, otiskování, koulení, válení, hnětení, následně **vytvářením koule** a poté **tvořením válečků** a **vytahováním**. Pokud podle Uždila (1983) dítě tyto činnosti zvládá, tak může plynule přejít na tzv. **šňůrkovou techniku, vykrajování a vyřezávání**.

Valachová (2014) k této technice nabízí **další potřebné pomůcky**, špachtle k uhlazení, různé dřevěné nože, očka, která jsou na vybírání hlíny, kovové škrabky na zdrsňení povrchu, kovovou strunu na odřezávání a kuchyňský váleček, atd.

5.2 Netradiční výtvarné techniky

S netradičními materiály se v mateřských školách nepracuje tak často jako s tradičními technikami a navíc některé materiály pro určitou tvorbu nejsou v mateřské škole vždy k dispozici. Vyučující si tyto materiály vybírají z důvodu dalšího zpestření, motivace a zvýšení pozornosti u předškolních dětí.

Za netradiční materiály lze považovat i věci denní potřeby, např. různé druhy koření, mýdel, či některé věci z kosmetických potřeb.

Vondrová (2001) mezi netradiční techniky řadí na **asambláž, body-art, enkaustiku, frotáž, koláž, muchláž, tvoření z přírodnin, voskovou rezerváž, aquilling** atd.

5.2.1 Plstění

Tato metoda využívá zajímavé vlastnosti **surové vlny**. Dělí se na **mokrý** a **suchý** plstění. K tomu suchému je třeba především **přírodní vlny a plstící jehly**, které se dají sehnat ve výtvarných nebo specializovaných prodejnách, dále **dostatečně vysokou a měkkou podložku**, např. kus polystyrénu, nebo měkká pěnová guma a případně další materiály, které jsou potřeba pro práci (Plstění, 2007, Zdroj internet, odkaz na www.predeni.cz/stranky/plsteni.htm).

Touto technikou lze zhotovit prostorové předměty, např. zvíře. Kostru předmětu může tvořit dýmkový čistič, který je volně dostupný v novinových stáncích (Plstění, 2007, Zdroj internet, odkaz na www.predeni.cz/stranky/plsteni.htm). U plstící jehly musí vyučující dbát na bezpečnost dětí, a proto doporučuji plstění spíše u starších dětí.

Mnohem jednodušší je mokré plstění, protože k němu není potřeba žádných speciálních nástrojů a pomůcek. K této metodě postačí pouze plst, voda a mýdlo (Plstění, 2007, Zdroj internet, odkaz na www.predeni.cz/stranky/plsteni.htm). V mateřské škole bych doporučovala spíše toto mokré plstění než výše uvedenou metodu mokrého plstění.

5.2.2 Enkaustika

Enkaustika pochází ze starověkého antického původu (Roeselová, 1996). Je to technika, u které **se maluje horkým voskem**, který je nanášen speciálně vytvořenou malou žehličkou na papír. Vše se provádí zahřáním voskovek na žehličce. Při práci se opět musí dbát na bezpečnost.

Existuje i druhý způsob, který je mnohem bezpečnější a při kterém se vosk místo na žehličku nanáší rovnou na křídový papír určený na enkaustiku. Teprve poté se přejíždí teplou žehličkou.

Pro další inspiraci bych doporučila shlédnout toto video: www.youtube.com/watch?v=_vmChtgmN1I (Školaudyová, 2013)

5.2.3 Muchláž

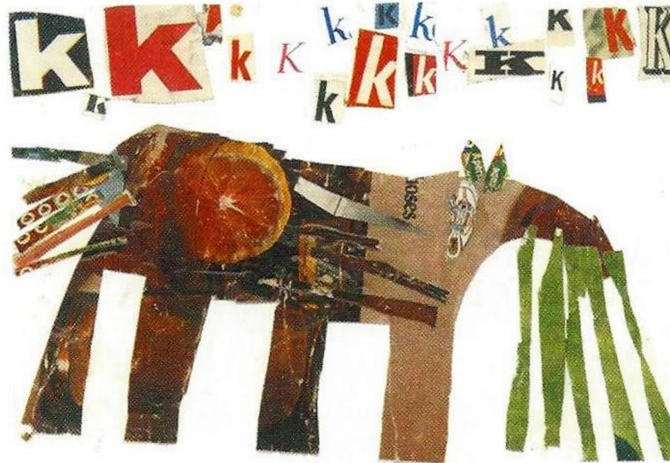
Podstatou této techniky je **mačkání a muchlání papíru**. Technikou se procvičuje jemná motorika i trpělivost. Podle Roeselové (1996) musí dítě umět mačkat a trhat papír.

5.2.4 Frotáž

Jedná se o techniku, kterou je **prokreslována struktura**, např. prokreslování podzimního listí, mince atd. Podmínkou je podle Roeselové (1996) **zřetelně viditelná struktura materiálu**. K datu zpracovávání této bakalářské práce (červen 2017) je v Českých Budějovicích výstava od Šimotové, kde si děti tuto techniku můžou vyzkoušet na různých materiálech. Dokonce je tu i varianta vlastního těla, která může být pro děti velmi zábavnou.

5.2.5 Koláž

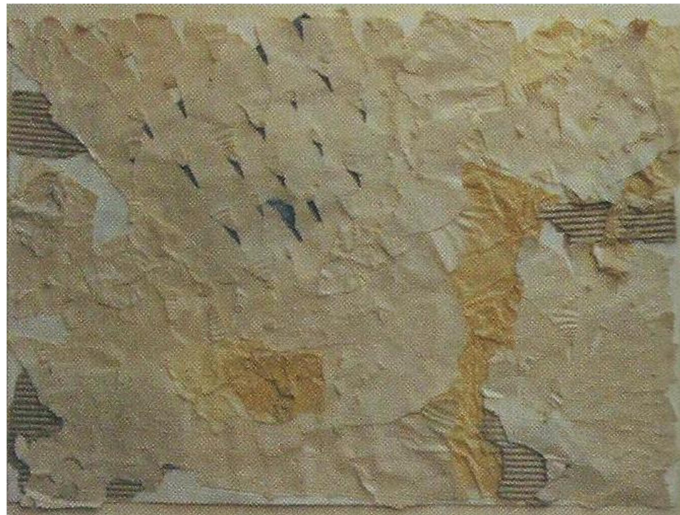
Patří mezi techniku, která „*vzniká lepením papírových nebo textilních částí na podklad*“ (Valachová, 2014, s. 52). Tato technika je u dětí velmi oblíbená, dá se s ní pracovat při každém libovolně zvoleném tématu. Dále ve své publikaci Valachová (2014) uvádí i další techniku, tzv. **dekoláž**, která je podobná koláži a popisují ji hned v dalším odstavci. K této i následující technice přidávám i ilustrační obrázek, aby bych přesněji demonstrovala rozdíl mezi oběma technikama.

Obrázek 1 (Roeselová, V., 1996, s. 207)

5.2.6 Dekoláž

Technika dekoláž, která také bývá nazvaná jako strhávaná koláž, vzniká vrstvením na sebe lepených libovolných (barevných, popsaných) papírů, které se pak v částech odkrývají odtrháváním a odhalováním spodních vrstev papíru. V této technice je důležitý promyšlený obsah. Obrázek této techniky můžeme najít i na webové stránce: <http://vytvarna-ychova.cz/tag/dekolaz/>, kde i najdete obrázek koláže k porovnání.

Obrázek 2 (Roeselová, V., 1996, s. 208)

Mezi další netradiční techniky patří i kombinace otisků, komiksový příběh, sítotisk na látku atd.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Obecná charakteristika

6.2 Cíl práce a předpoklady

Hlavním cílem výzkumného šetření mé bakalářské práce je zjistit, jaké výtvarné techniky využívají pedagogové různých mateřských škol z různých regionů pro práci s dětmi, a případně je dále inspirovat mojí tvorbou, kterou uvádím v příloze práce. Především si chci ověřit, zda pedagogové v praxi používají tradiční osvědčené výtvarné techniky konkrétního kraje, nebo naopak moderní netradiční techniky.

6.3 Hypotézy

Na začátku tvorby mé bakalářské práce jsem si stanovila následující hypotézy. Ty jsem vytvořila na základě mého pozorování v průběhu mé vlastní praxe v několika mateřských školách.

Hypotézy jsou následující:

- Učitelky mateřských škol, které neovládají hudební výchovu, si pro své aktivity s dětmi volí výtvarnou výchovu častěji, než učitelky, které hudební výchovu ovládají.
- Ve výtvarných činnostech se odráží zvyky a tradice kraje stejně jako v jiných činnostech.
- Učitelky mateřských škol raději čerpají z internetu než z knížek. Důvodem pro čerpání informací z internetu je rychlejší přístup k informacím než v časopisech nebo knihách.
- Většina pedagogů v mateřských školách preferuje výtvarnou činnost před ostatními činnostmi.

7 Metodika

7.1 Použité metody

V praktické části je aplikován kvantitativní výzkum. Zvolila jsem formu dotazníkového šetření. Celý dotazník je vložen v bakalářské práci v příloze.

Kvantitativní výzkum slouží zejména k rychlému sběru informací a také se liší větším počtem respondentů.

„Podstatou kvantitativního výzkumu je výběr jasně definovaných proměnných, sledování jejich rozložení v populaci a měření vztahů mezi nimi. Logické usuzování je v kvantitativním přístupu deduktivní: na počátku je existující teoretické tvrzení, které je na základě precizní operacionalizace převedeno do hypotéz a následně ověřováno. Výstupem výzkumu je ověření určité hypotézy či teorie. Takto provedený výzkum umožňuje zobecnění získaných výsledků a formulování obecně platných pravidel“ (Švaříček, Šedová a kol. 2007 s. 22).

7.2 Dotazník

Dotazník je jedna z nejpoužívanějších metod kvantitativního výzkumu. Tuto metodu jsem si vybrala především proto, že takto zvládnou pokrýt respondenty po celé republice – mám vzorky ze všech krajů České republiky. Takovýto výzkum není náročný finančně a mám mnohonásobně více odpovědí, než kdybych se zabývala např. rozhovory jen s několika málo pedagogy.

„Metodika dotazníku je zprostředkovanou formou komunikace v písemné podobě, je metodou explorativní, tzn., že slouží k získávání informací od většího počtu respondentů (desítky, stovky). Záleží na cílech šetření“ (Dytková, Doksanská - Metodika psaní absolventských prací, 2012, s. 26).

Podle Skutila: *„je dotazník považován za nejrozšířenější výzkumnou pedagogickou techniku, jehož podstatou je získání dat o respondentovi, jeho názorů a postojů k problému, které dotazujícího zajímá“* (Skutila, 2011, s. 80). Gavora popisuje dotazník jako *„způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.“* (Gavora, 2000, s. 99).

„Data získaná dotazníkem mají vždy jen podmíněnou platnost a vyžadují vždy velmi obezřetnou interpretaci, abychom odlišili objektivní zjištění od subjektivních soudů“ (Chráska, 2016, s. 158).

8 Charakteristika zkoumaného vzorku

V praktické části jsem provedla dotazníkové šetření s učitelkami z různých mateřských škol z různých krajů České republiky. V této části jsem si ověřila za pomoci dotazníkového šetření, zda pedagogové z určitých krajů v praxi používají tradiční osvědčené výtvarné techniky nebo naopak moderní a netradiční.

Během výzkumného šetření jsem rozdala osobně sto čtyřicet dotazníků na Havlíčkovobrodsku, v Českých Budějovicích a dále po mých bývalých spolužačkách, které se v současné době aktivně věnují pedagogice v mateřských školách. Dotazníky jsem přinesla na vyplnění učitelkám/učitelům do mateřských škol vždy až po domluvě s paní ředitelkou mateřské školy. Pokaždé byly paní ředitelky vstřícné a ochotné ke spolupráci. Pokyny k dotazníku jsem jim předala přes jejich paní ředitelku. Návratnost byla přívětivá, celkem sto dotazníků se vrátilo.

Dotazník jsem vytvořila i na internetu pomocí serveru Survio.cz a Vyplňto.cz. Dále jsem ho vložila na internetové stránky na sociální síti Facebook do několika skupin zaměřených pro pedagogy v mateřských školách. Touto cestou se mi podařilo získat 100 vyplněných dotazníků.

Po sečtení obou variant dotazníků se jich dohromady navrátilo 200. Dále jsem je zpracovala a vyhodnotila pro vlastní výzkumné šetření. Největší počet respondentů je v zastoupení na Vysočině a Jihočeském kraji. Je to s největší pravděpodobností z důvodu, že jsem v těchto krajích své dotazníky osobně do mateřských škol donesla a s některými pedagožkami jsem se osobně znala z mé předchozí praxe.

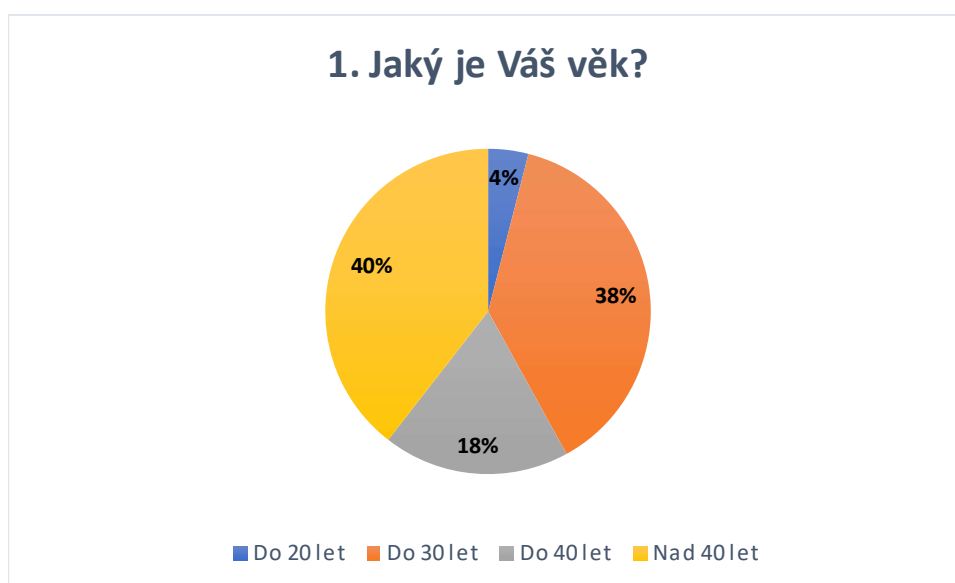
9 Průběh sběru dat a výsledky

V této kapitole jsem se rozhodla analyzovat jednotlivé položky dotazníku. Výzkumné šetření se skládá z 18 otázek. V dotazníku jsem zvolila otevřené, polouzavřené a uzavřené otázky. Před zahájením dotazování jsem předběžně vyzkoušela dotazník na menší skupince osob, abych si ověřila srozumitelnost a jasné položení otázek.

Výsledky od oslovených respondentů jsou zpracovány formou grafů. Jak bylo výše zmíněno, výzkumného šetření se zúčastnilo přes 200 respondentů, z nichž pouze 200 rovných jich bylo pro výzkumné šetření použito.

9.1 Rozbor jednotlivých otázek

Otázka č. 1. Jaký je váš věk

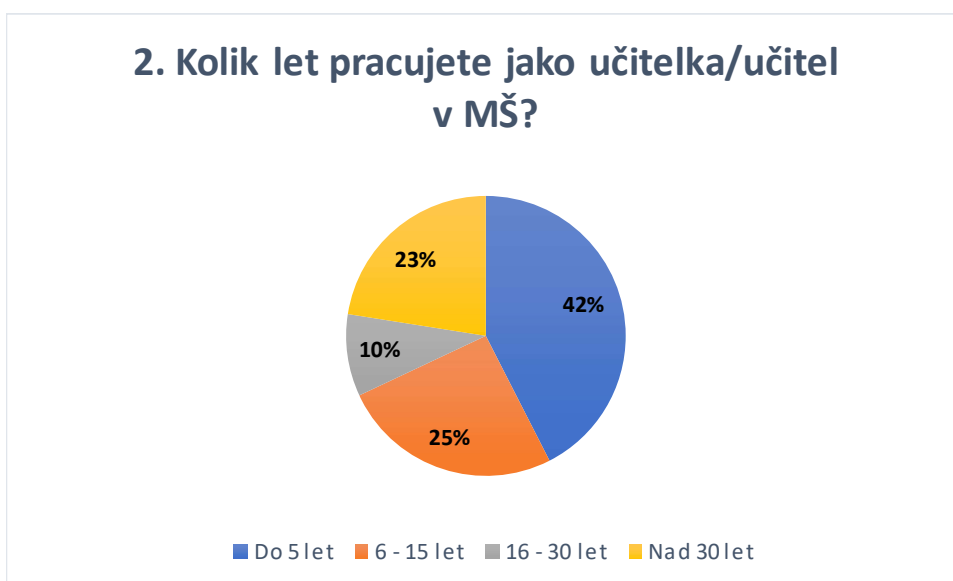

Obrázek 3 – Grafické znázornění odpovědi na otázku č. 1 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Otázka nám říká, jakého věkového složení byli respondenti. Z grafu č. 1 je patrné, že nejvíce respondentů bylo ve věku nad 40 let (79), dále pak do 30 let (76) a do 40 let (37). Naopak nejméně jich bylo do 20 let, a to pouhých 8 – to přisuzuji tomu, že v tomto věku ještě nemají lidé dostatečné vzdělání, případně praxi pro pedagogiku v mateřské škole.

Otázka č. 2: Kolik let pracujete jako učitelka/učitel v MŠ?

Obrázek 4 – Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 2 (Zdroje: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Z odpovědí na tuto otázku jasně vyplývá, že nejvíce osob, které se zúčastnily dotazníkového šetření, má praxi pouze do 5 let (85). Na dalším místě se umístili respondenti s 6-15 lety praxe (51). Dále pak respondenti s vysokou praxí nad 30 let (45). Nejméně respondentů se zúčastnilo výzkumu s praxí 16-30 let (19).

Otázka č. 3: V jakém kraji působíte jako učitelka v mateřské škole?

Obrázek 5 – Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 3 (Zdroj: vlastní průzkum 2017)

Komentář:

Dotazníky jsem se snažila rozdat v mateřských školách ve všech krajích. Jak je zřejmé z grafu č. 3, v tomto výzkumu se nejvíce vrátilo vyplněných dotazníků z mateřských škol v kraji Vysočina, dále pak i z kraje Jihočeského. Naopak nejméně vyplněných dotazníků jsem obdržela z mateřských škol v kraji Jihomoravském, Karlovarském a Pardubickém. Dále mě pak překvapilo, že se dotazníkového šetření zúčastnili respondenti Středočeského kraje a Prahy v podobném počtu. S podobnými počty respondentů se setkáváme i u Zlínského a Moravskoslezského kraje. Jak už jsem uvedla výše, nejvíce respondentů bylo z kraje Vysočina a Jihočeského a to hlavně z toho důvodu, že zde jsem respondenty osobně znala a měla jsem s nimi dobré vztahy z mé praxe – proto my dotazníky rádi vyplnili.

Otázka č. 4: Kde se nachází mateřská škola, ve které jste zaměstnána?

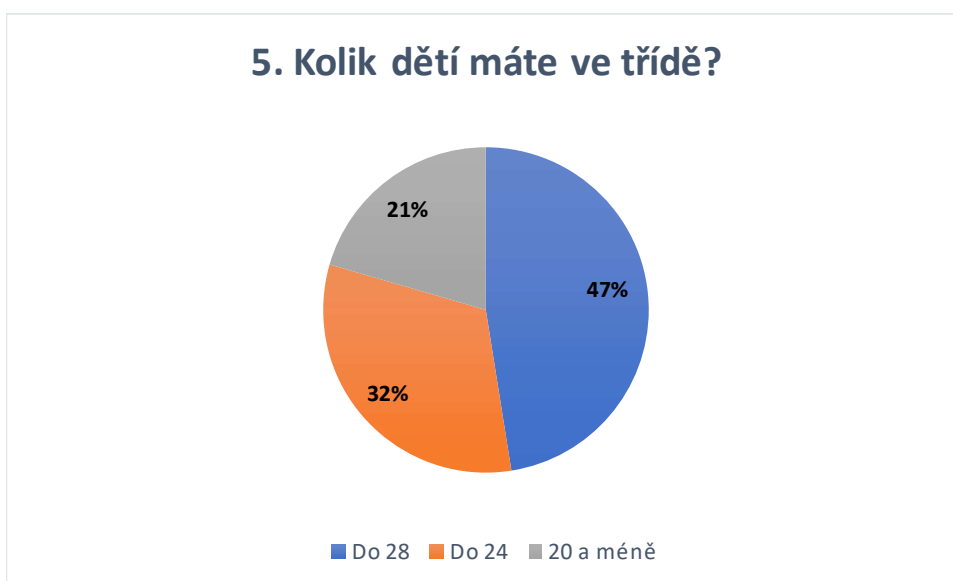

Obrázek 6 – Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 4 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Většina z 200 respondentů, kteří vyplnili dotazníkové šetření, pracují v mateřských školách ve městě. Což není až tak překvapující, protože ve městech je mateřských škol více. Respondentů z mateřských škol ve vesnici bylo 53. Ve vesnici je všeobecně trochu jiná mentalita než na městech (i když v poslední době už se tyto rozdíly čím dál více stírají) – tím myslím, že lidé tam mají k sobě blíže, jsou tam více zažité určité zvyklosti (např. Masopust), a proto je důležité mít vzorek respondentů i odsud.

Otázka č. 5: Kolik dětí máte ve třídě?

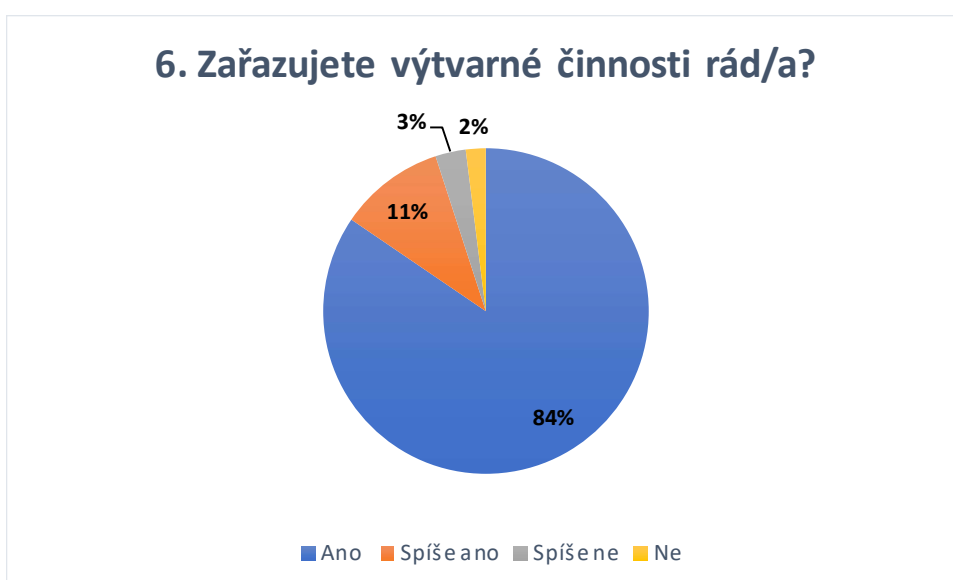

Obrázek 7 – Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 5 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Většina respondentů v grafu č. 5 uvádí, že má ve třídě plný stav dětí podle § 2 ods. 4 školského zákona. Na dalším místě se umístili třídy pohybující se do 24 dětí a na posledním jsou respondenti ve třídě s méně jak dvaceti dětmi.

Otázka č. 6: Zařazujete výtvarné činnosti rád/a? Uvedte z jakého důvodu.

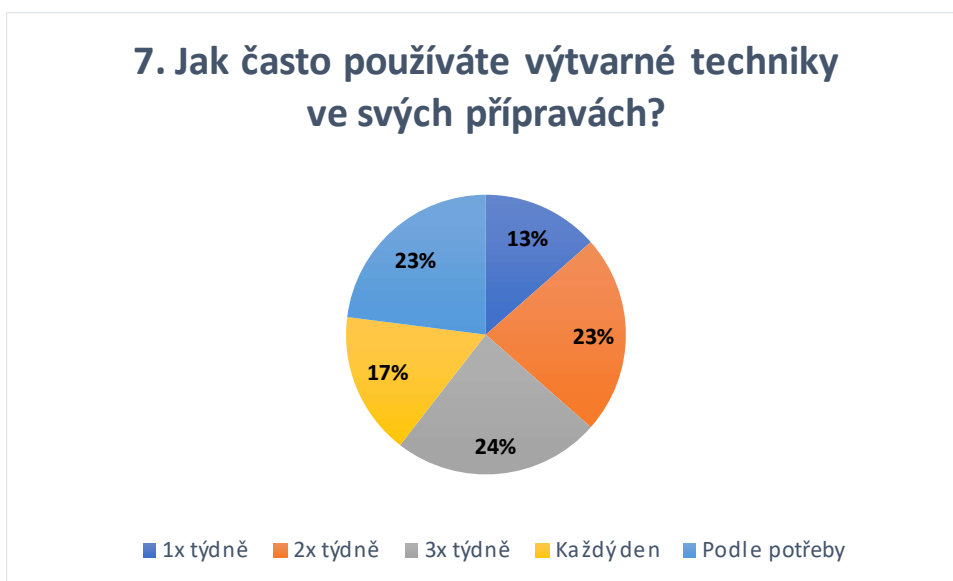

Obrázek 8 – Grafické znázornění otázky č. 6 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Nejvíce respondentů odpovědělo, že výtvarné činnosti zařazují mezi své činnosti rádi. Na dalším místě se umístili respondenti s odpověďmi „spíše ano“. Poslední dvě odpovědi se počty respondentů příliš neliší. Dotazovaní uváděli málo důvodů, proč tomu tak je. Pokud dotazovaní uvedli důvod, nejčastěji to bylo, že děti i učitele výtvarná činnost baví, milují ji nebo že děti rády experimentují, mají ze své práce radost, zkoušejí nové netradiční techniky a tím přispívají k celkovému rozvoji dítěte. Dotazovaní také uvádí, že se hotovými pracemi zdobí třídy, že se i skrz ně dají probírat zajímavá témata. U některých pedagogů je výtvarná činnost velkým koníčkem nebo dokonce absolvovali výtvarnou školu, a proto tuto činnost zařazují do svých činností s dětmi. U některých respondentů jsem se setkala s tím, že je výtvarná činnost pro děti důležitá, že se rádi svými výrobky chlubí rodičům a rozvíjí se u dětí tvořivost, kreativita a fantazie. Zajímavá poznámka u respondentů byla například, že u dětí přináší výtvarná činnost zejména prožitok, zlepšuje spolupráci mezi dětmi a zvyšuje se u nich potřeba výtvarné tvorby.

Otázka č. 7: Jak často používáte výtvarné techniky ve svých přípravách?

Obrázek 9 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 7 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

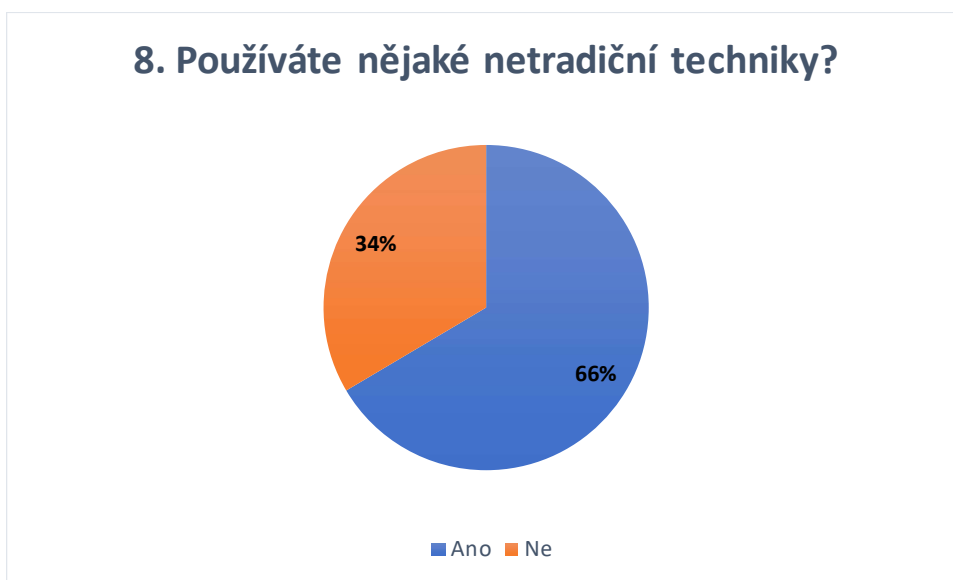
Komentář:

U odpovědí k této otázce se respondenti velice rozcházejí. Nejvíce respondentů odpovědělo, že používají výtvarné techniky 3x týdně, další, v 46 případech, uvádějí, že výtvarné techniky používají 2x týdně. Stejně tak uvádějí i respondenti, že je používají podle

potřeby, dále 33 respondentů odpovídá, že si je volí každý den a úplně nejmenší skupinou (27) respondentů uvádí 1x týdně. U této otázky záleží, jaký má vztah pedagog k výtvarným činnostem, zda je ovládá a zdali jsou pro něho oblíbené. V každém případě počty jsou téměř vyrovnané.

Otázka č. 8: Používáte nějaké netradiční techniky? Jaké?

Obrázek 10 – Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 8 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Z grafu č. 8 je zřejmé, že 133 respondentů zodpovědělo na tuto otázku kladně a 67 respondentů odpovědělo záporně. Nejčastěji v této otázce byly uváděny následující techniky:

Koláž	Malba s anilínovými barvami	Kombinované koláže	Zapouštění barev
Land art	Tisk	Zapouštění do klovatiny	Práce s kapátkem – barevná linie
Plstění	Muchláž	Vosková rezerva	Stříkaná
Malování na textil	Práce s přírodninami a netradičním materiálem	Malování provázkem či pískem	Práce s laky na nehty

Výroba slaneého těsta	Kresba voskem (existují i barevné vosky) nebo mýdlem	Bublinkové foukání	Práce s fimem
Malování krepovým papírem	Mozaika	Kombinace více technik Linoryt do polystyrenu	Obtiskování přírodních materiálů
Skládání origami	Výroba papíru	Frotáž	Pečení a zdobení
Špachtlová malba	Práce se solí	Zapouštění barev do holicí pěny	Kresba zmizíkem na podkladě inkoustu
Proškrabávání	Kuličkové vrstvení barev	Kouzelné obrázky	Batika
Práce s korkem	Zažehlování voskovek	Práce s víčky od pet lahví	Práce s lepidlem a barvami
Škrobové barvy	Práce se samotvrdnucími hmotami	Vymývání klovatiny	Keramika
Decoupage	Skládání papíru	Práce se sádrou	Špachtlová malba
Ubrousková technika	Dripping	Lepení na balónek	Práce s lepidlem a krupicí
Tupování	Tvorba z recyklovatelných materiálů	Rozfoukávání barev	Otisk předmětů v barvě
Vykrývaná rezerváž	Malování potravinami	Grafická stopa	Prstové tvorby

Enkaustika	Proláž	Grafika	Atd.
------------	--------	---------	------

Tabulka 1 – přehled odpovědí na otázku č. 8 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Počet uváděných výtvarných technik byl opravdu veliký.

Otázka č. 9: Jaká je přibližně časová náročnost přípravy na výtvarnou činnost?

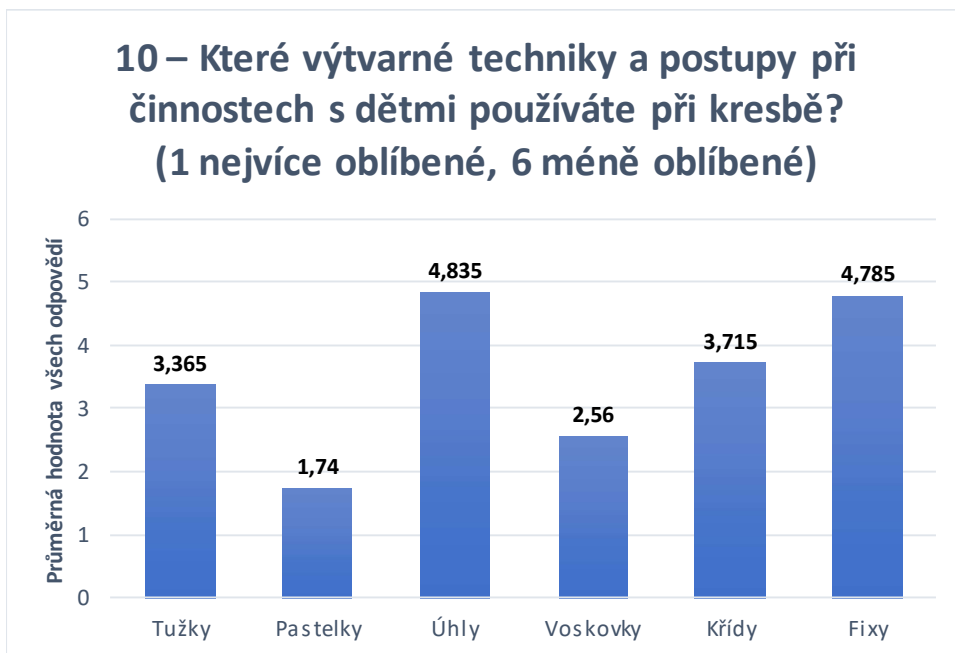

Obrázek 11 – Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 9 (Zdroj: vlastní průzkum)

Komentář:

Z grafu č. 9 jasně vyplývá, že většina dotazovaných věnují přípravě na výtvarnou činnost méně než 1 hodinu (89) nebo 1 hodinu (79). Další skupina respondentů uvádí, že jim trvá náročnost přípravy dvě hodiny (25) a nejmenší nepatrnou skupinou jsou respondenti s přípravou 3 a více hodin.

Otázka č. 10 – Které výtvarné techniky a postupy při činnostech s dětmi používáte při kresbě? Přiřaďte číslo podle oblíbenosti (1 nejvíce oblíbené, 6 méně oblíbené)

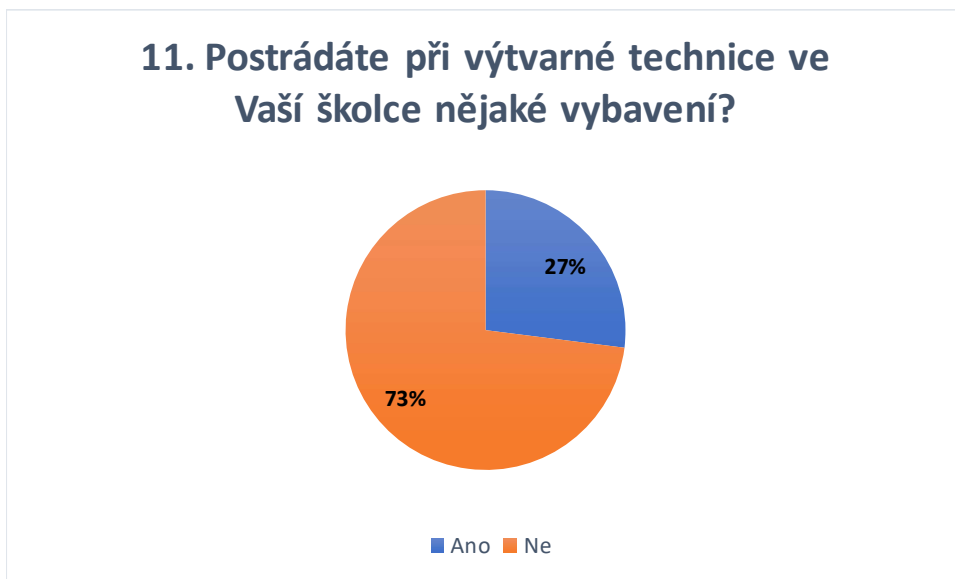
Obrázek 12 – Grafické znázornění odpovědí na otázku č. 10 (Zdroj: vlastní průzkum)

Komentář:

Získaná data jsem znázornila grafem č. 10, kde jednotlivé sloupce znázorňují počty respondentů, kteří danou techniku zařadili na dané umístění. Z grafu je jasné patrné, že kresbu pastelkami většina dotazovaných řadila na první místo, druhým místem byla kresba voskovkami, třetím místem kresba tužkou, následovala kresba křídou a na posledním místě byla kresba úhlem a kresba fixou podobného průměru. Někdo z respondentů nepochopil zadání, jak mají výsledek ohodnotit a očísloval si odpověď podle svého, například uváděl více možnosti, a to 6, 3, 1, atd. – proto konečné počty se nemusí úplně shodovat s celkovým počtem respondentů.

Otázka č. 11: Postrádáte při výtvarných činnostech ve Vaší školce nějaké vybavení?

Jaké?

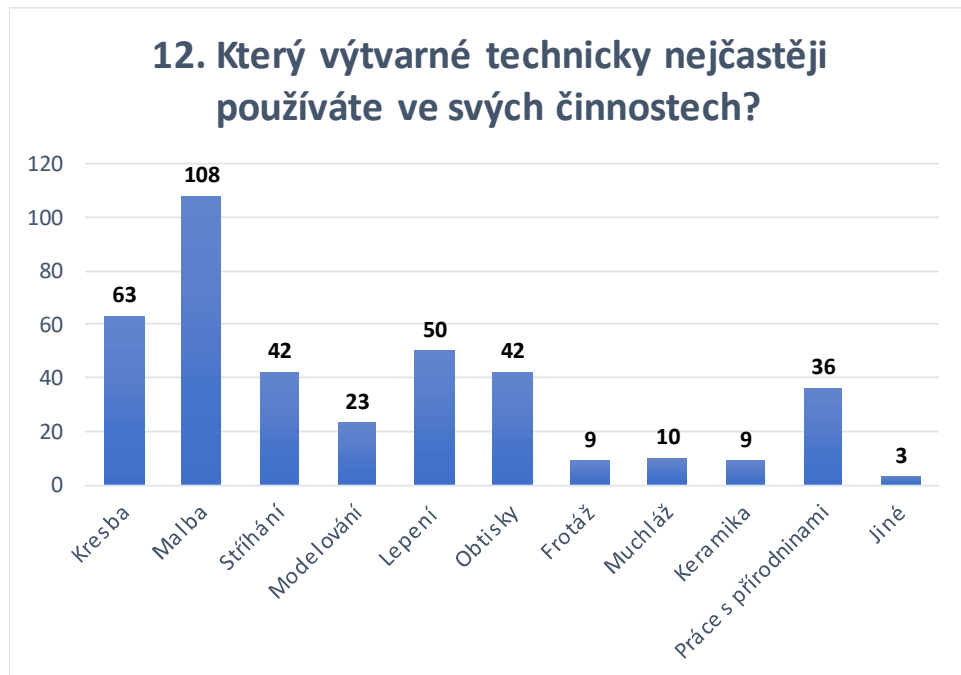
Obrázek 13 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 11 (Zdroj: vlastní průzkum)

Komentář:

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že většina dotazovaných vybavení potřebné pro výtvarné techniky nepostrádá. V praxi jsem se setkala s opakem. Ve všech mateřských školách, ve kterých jsem vykonávala průběžné praxe mi vždy něco, co by se dalo využít při výtvarných technikách, chybělo – a to především papíry, čtvrtky, barvy, štětce a jiné netradiční materiály.

Respondenti, kteří něco postrádali, zmiňují nejčastěji: malířské stojany, prostor, akrylové barvy, kvalitní vybavení, papíry, vše, barvy, lepidla, keramickou pec, hlínu na keramiku, sušák na výkresy, novinky, nůžky, tělové barvy, kvalitnější pastelky a voskovky, atd.

Otázka č. 12 – Které z níže uvedených výtvarných technik nejčastěji používáte ve svých činnostech? Vyberte maximálně 2 odpovědi z uvedených.

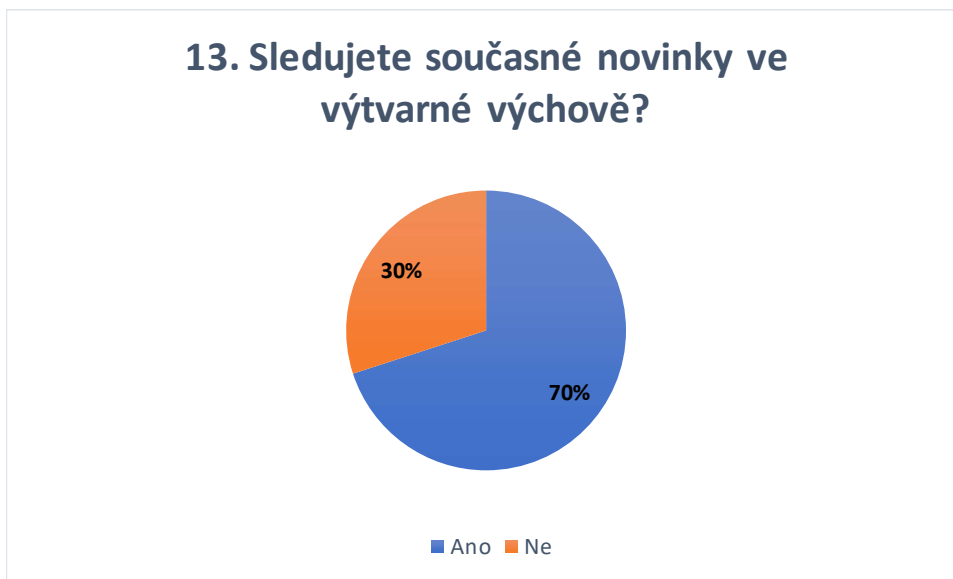

Obrázek 14 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 12 (Zdroj: vlastní průzkum)

Komentář:

V první řadě je nutné upozornit, že u této otázky většina dotazovaných nesplnila zadání a zaškrtovala i více než 2 odpovědi. Dále je z grafu patrné, že nejvíce se využívá klasická malba a kresba, dále pak lepení. Na stejné úrovni je stříhání a obtisky. Nejméně jsou pak využívány méně známé techniky, jako je muchláž a frotáž. Překvapilo mě, že není využívána tolik keramika. V praxi jsem se s keramikou naopak setkávala docela často. Práce s přírodninami je také hojně využívána, což je jenom dobře, že pedagožky ve své práci těchto materiálů využívají. 3 dotazovaní zaškrtili možnost „jiné“ a uvedli „Kombinované techniky“, „Práce s voskem“ a „grafiku“.

Otázka č. 13: Sledujete současné novinky ve výtvarné výchově? Uveďte, odkud čerpáte.

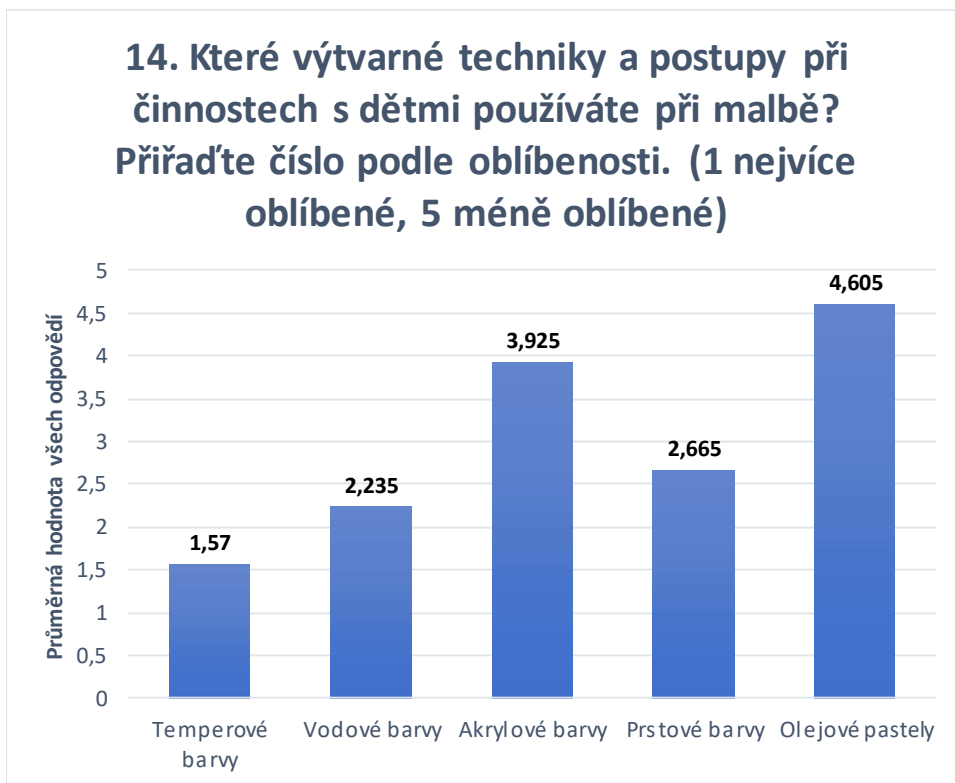

Obrázek 15 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 13 (Zdroj: vlastní průzkum)

Komentář:

Z grafu č. 13 je zřejmé, že většina dotazovaných novinky v této oblasti sleduje. Jako zdroje, odkud čerpají, nejčastěji uváděli Pinterest (sociální síť), Facebook a všeobecně internet. Já osobně internet dost často používám a nejvíce hledám inspirace přes Facebook nebo vyhledávač Google, či Pinterest, kde lze nalézt spoustu inspirace ke všem tématům a to nejen do mateřské školy. Dále respondenti uváděli i tištěné publikace jako knihy a časopisy. S knihami souvisí i návštěvy do blízkých knihoven. Dále uváděli, že čerpají od kolegů, z kurzů a seminářů, školení a výstav. Nejméně uváděli televizní pořady a pracovní materiály. Uvádějí, že čerpají i ze článků ze stránek RVP PV.

Otázka č. 14 – Které výtvarné techniky a postupy při činnostech s dětmi používáte při malbě? Přiřadte číslo podle oblíbenosti (1 nejvíce oblíbené, 5 méně oblíbené).

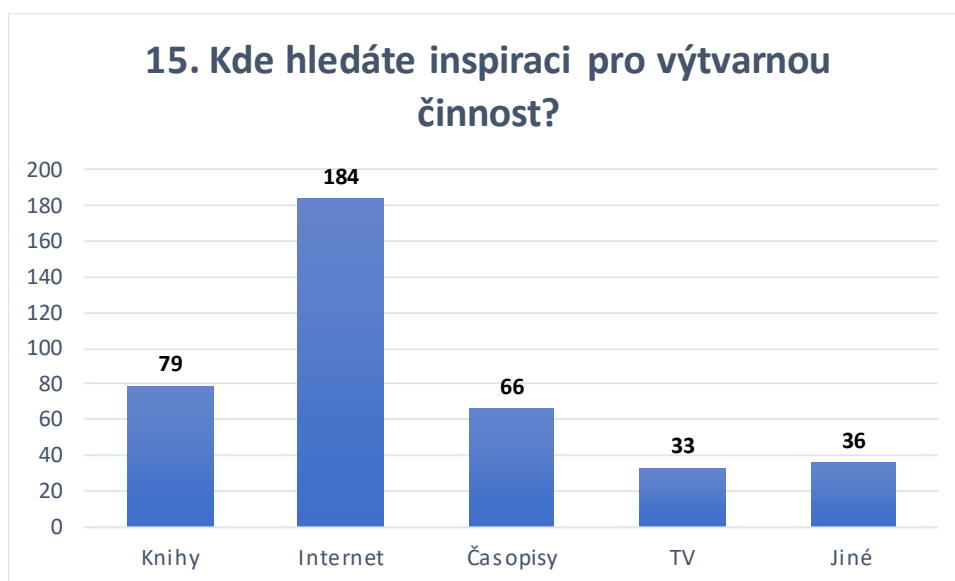
Obrázek 16 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 14 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Část respondentů nepochopila zadání a špatně dotazník vyplnila, z tohoto důvodu jsem je nemohla použít při sčítání do výzkumu. Z grafu vyplývá, že se nejvíce používají výtvarné techniky malby v podobě temperových barev, dále pak vodových barev a následně prstových barev. Olejové a akrylové barvy se v mateřské škole moc nevyužívají. Spíše tyto barvy využívají jedinci z vyšších stupňů škol (například školy umělecky zaměřené).

Otázka č. 15: Kde hledáte inspiraci pro výtvarnou činnost?

Obrázek 17 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 15 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Nejčastěji dotazovaní hledají inspiraci na internetu. Domnívám se, že tato odpověď byla odpovědí nejčastější proto, že internet je dnes pro všechny dostupný a lze tam rychle najít všechny novinky k inspiraci. A překvapilo mě, že i v dnešní snadné dostupnosti internetu, poměrně dost dotazovaných zaškrtnulo možnosti „knihy“ a „časopisy“. Několik dotazovaných zvolilo možnosti „Jiné“ a jako příklad uváděli: různé semináře, své studium na Vysoké škole, inspirace u jiných MŠ. Nejméně respondenti zaškrtovali televizi, možná jeden z důvodů je to, že není tolik pořadů zaměřených pro práci učitelů MŠ.

Otázka č. 16: Využíváte ve výtvarných činnostech zvyky z Vašeho kraje, města?
Uvedte, které a jak. (Vysvětlení k otázce: nějaké slavnosti v obci, ve městě – př. Masopust, Adventní akce, folklorní akce, historické slavnosti, specializace Vaší MŠ, čím se lišíte od jiného města/vesnice, charakteristika kraje – př. Pardubický kraj – dostihy, perníky, Jihočeský kraj – rybníky, ryby, památky, atd.)

Obrázek 18 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 16 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Většina respondentů uvedla u otázky č. 16, že zvyky a tradice využívají k námětům na výtvarné činnosti. Jako příklad především uváděli: čarodějnice, vánoce, advent, posvícení, výstavy, lampionový průvod, Tři králové, masopust, Waldorfské slavnosti, sv. Martin, dušičky, bramborářství, den bez aut, vynášení Moreny, vítání jara, divadlo, akce mateřské školy, velikonoce, podzimníček, výlov rybníků, zdobení města, kresba města, pověsti rodného kraje, loutky, dýňová tvoření, pouštění draků na podzim, Pešíkův pochod slavnost, čerti, hasiči, havířský průvod, výročí K. H. Borovského, významné rybníky v parku, všeobecné lidové tradice, pražské památky, stavba města z papíru, historie města, folklorní akce, památky města, změny v přírodě, svátky.

Otázka č. 17: Bez jakého nástroje se u techniky enkaustika neobejdete?

Obrázek 19 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 17 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Touto otázkou jsem chtěla zjistit znalost o moderních technikách. Překvapilo mě, že většina dotazovaných odpověděla správně, a to, že k této technice je zapotřebí žehlička. Čtenářům této bakalářské práce doporučuji ke zhlédnutí video o enkaustice na stránkách youtube.com (**odkaz na str. 35 této BP**), kde se podrobněji o této technice dozvědí. Je to i jedna z nejrychlejších možností, jak se o této nestandardní technice více dozvědět. Samozřejmě existuje i mnoho literatury, které můžeme i ve veřejných knihovnách. Kniha zajímavější se o enkaustiku by neměla chybět v žádné větší knihovně.

Otázka č. 18: Jaké výtvarné techniky si děti ve Vaší školce nejčastěji volí? Vyberte maximálně 2 odpovědi z uvedených.

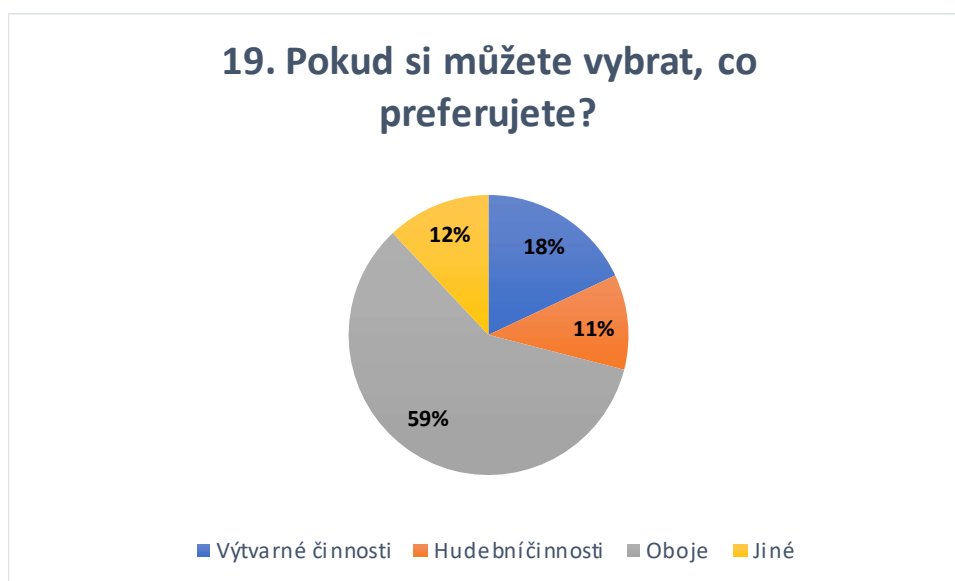

Obrázek 20 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 18 (Zdroj: vlastní průzkum)

Komentář:

U otázky č. 18 opět několik dotazovaných nerespektovalo zadání a zaškrtovali více než 2 odpovědi (zřejmě si nedokázali vybrat pouze 2). Z uvedeného grafu vyplývá, že největší úspěch u dětí má kresba dle vlastního výběru a vybarvování. V praxi jsem se s tím také setkala, mohu tedy toto tvrzení potvrdit vlastní zkušeností. Několik respondentů zaškrto i možnost „jiné“, zde uváděli lepení, malbu, atd. Na třetí pozici byli obtisky – 50 odpovědí a dále pak 36 odpovědí zapíjení barev. Na stejném počtu zodpovězených otázek se umístilo obkreslování a koláž.

Otázka č. 19: Pokud si můžete vybrat, co preferujete?

Obrázek 21 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 19 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)

Komentář:

Z grafu č. 19 je zřejmé, že největší počet dotazovaných si nedokáže vybrat mezi hudební a výtvarnou činností (nedává přednost ani jednomu). Pokud porovnáme pouze odpovědi „Výtvarné činnosti“ a „Hudební činnosti“ rozdíl je pouhých 7 %. Několik dotazovaných uvedlo jiné a tam uváděli především dramatickou výchovu, tělesnou výchovu. Podle oborů zaměřených na učitele v mateřské škole, by měl být učitel všestranně nadaný, mít všeobecně kladný vztah ke všem výchovám a ani jednu nevynechávat nebo se s kolegy na třídě vzájemně doplňovat. Výsledek však ukázal, že ne všechny pedagožky v mateřské škole jsou všestranně založené. Bohužel, ne každá učitelka má možnosti se všemu naučit, i když by chtěla.

Podle mého názoru všestranně zaměřený pedagog by byl samozřejmě ideální případ, ale málokdy tomu tak je. Troufám si tvrdit, že málokdo může umět všechny potřebné činnosti na 100 % - ani já taková nejsem. Takže mým názorem je, že v mateřské školce by se měli pedagogové vzájemně doplňovat, tak aby učitel s hudebním sluchem dětem pomáhal s vývojem hudebních znalostí, učitel s talentem na výtvarnou činnost by se zabýval těmito činnostmi a tak dále. Samozřejmě je asi věci

ředitelky/ředitele a možností konkrétního zařízení, jak si svůj pedagogický sbor poskládá, aby byl všestranně založený jako celek.

9.2 Srovnání otázek

V další části této práce naleznete srovnání otázek, které mohou mít nějakou souvislost a já se, prostřednictvím kontingenčních tabulek, pokusím zjistit jakou.

Tabulka 2 – Srovnání otázek č. 1 a č. 13

		Sledujete současné novinky ve výtvarné výchově?		
		Ano	Ne	Celkem
Jaký je váš věk?	Do 20	8	0	8
	Do 30	47	29	76
	Do 40	22	15	37
	Nad 40	63	16	79
	Celkem	140	60	200

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Komentář:

V tabulce 2 je zaznamenáno, jak v souvislosti s věkem sledují respondenti současné novinky ve výtvarné výchově. Jestli je jejich věk nějak ovlivňuje nebo ne. Domnívala jsem se, že starší respondenti se už tolik o současné novinky nebudou zajímat. Prokázal se však opak. Nejvíce respondentů sleduje novinky ve věku nad 40 let a od 20 do 30 let věku, naopak nejméně je sledují respondenti do 20 let věku, a potom následuje generace od 30 do 40 let věku.

Tabulka 3 – Srovnání otázek č. 1 a č. 8

		Používáte nějaké netradiční techniky?		
		Ano	Ne	Celkem
Jaký je váš věk?	Do 20	5	3	8
	Do 30	51	25	76
	Do 40	17	20	37
	Nad 40	60	19	79
	Celkem	133	67	200

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Komentář:

V tabulce č. 3 jsem sledovala odpovědi na otázky zaměřené na věk respondentů a s tím související otázku, zdali používají netradiční techniky v mateřské škole. Domnívala jsem se, že mladší generace se o tuto techniku bude více zajímat. Opět se ukázal pravý opak a netradiční techniky používá více starší generace než mladší. Nejvíce respondentů z tabulky používají netradiční techniky ve svých mateřských školách ve věku nad 40 let a ve věku do 30 let. Respondenti do 20 a 40 let věku užívají netradičních technik méně.

Tabulka 4 – Srovnání otázek č. 2 a č. 6

		Zařazujete výtvarné činnosti rád/a?				
		Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne	Celkem
Kolik let pracujete jako učitel/učitelka v MŠ?	Do 5 let	71	13	1	0	85
	6 – 15 let	43	2	2	4	51
	16 – 30 let	17	1	1	0	19
	Nad 30 let	38	5	2	0	45
	Celkem	169	21	6	4	200

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Komentář:

V tabulce č. 4 jsem pozorovala odpovědi na otázky zaměřené nejdříve na délku praxe absolvovanou respondenty a s tím související otázku, jestli si respondenti rádi zařazují výtvarné činnosti do své profese. Podle této tabulky nejvíce zařazují výtvarnou činnost do své výuky respondenti s praxí do 5 let praxe, dále pak ve věku 6 -15 let praxe, nad 30 let praxe už méně a úplně nejméně si je rádi volí respondenti ve věku 16-30 let praxe.

V prvním sloupci můžeme pozorovat vývoj čísla, které nám udává, jestli respondenti rádi zařazují výtvarné činnosti, a to podle délky své praxe. Podle mého názoru nejčastěji rádi zařazují tyto činnosti lidé s nižší praxí z toho důvodu, že jsou na počátku své kariéry aktivnější v těchto činnostech (snaží se zkusit nové věci, jsou otevřenější novým nápadům, mají více inspirace z nedávného studia a jsou vstřícnější k novým podnětům). Postupem času (s délkou praxe) tato aktivita může klesat. Myslím si, že v každém povolání časem vznikne určitá stagnace a člověk se ustálí v jistých zvyklostech. Tato stagnace až klesání trvá až do praxe 30 let. Poté je vidět v tabulce, že lidé opět tyto činnosti zařazují rádi – to si myslím, že je způsobeno tím, že starší pedagogové vidí aktivní „mladou krev“ a snaží se jí vyrovnat, aby si zachovali své pozice.

Tabulka 5 – Srovnání otázek č. 9 a č. 6

		Zařazujete výtvarné činnosti rád/a?				
		Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne	Celkem
Jaká je přibližně časová náročnost přípravy na výtvarnou činnost?	Méně než 1 h	76	9	3	1	89
	1 h	63	11	2	3	79
	2 h	24	1	0	0	25
	3 h	4	0	1	0	5
	Více	2	0	0	0	2
	Celkem	169	21	6	4	200

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Komentář:

Považovala jsem za zajímavé ověřit si v tabulce č. 5, zda má vliv časová náročnost přípravy na výtvarnou činnost v mateřské škole na to, jestli si respondenti zařazují výtvarnou činnost rádi do náplně své práce. Domnívám se, že když uvedou, že si je vybírají rádi, tak že i stráví delší dobu na její přípravě, více se jí budou zabývat, aby ji měli kvalitně propracovanou. Bohužel mě výsledek zklamal, protože většina respondentů zaškrtovala menší dobu na přípravu. Z tabulky jasně vyplývá, že nejvíce je respondentů, kteří ji zařazují rádi, a zároveň jim příprava trvá méně než jednu hodinu. Na dalším pomyslném stupni jsou respondenti, kteří uvádějí, že ji zařazují rádi, a že jim příprava trvá hodinu. Naopak nejméně respondentů, kteří tuto činnost zařazují rádi, si přípravu chystá více jak dvě, tři hodiny. Co se týká zbylé části respondentů, kteří výtvarnou činnost zařazují neradi, tak mě překvapilo, že většinou dávají odpovědi, že jim trvá příprava o mnohem víc než respondentům s kladným přístupem k výtvarné činnosti. Možná je to i z důvodu, že jim výtvarná činnost nejde a nebaví je, a proto přípravě musí věnovat více času.

Tabulka 6 – Srovnání otázek č. 4 a č. 11

**Nepostrádáte při výtvarné
technice ve Vaší školce nějaké
vybavení?**

		Ano	Ne	Celkem
Kde se nachází mš, ve které jste zaměstnána?	Město	45 (cca 30 %)	102 (cca 70 %)	147
	Vesnice	9 (cca 16 %)	44 (cca 84 %)	53
	Celkem	54	146	200

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Komentář:

V tabulce č. 6 jsem sledovala, kde se nachází mateřská škola (město x vesnice) respondentů a zdali odpověď bude souviset s postrádáním pomůcek v jejich třídách. Předpokládala jsem, že lépe budou vybavené školy městské. Podle konečných počtů odpovědí nelze odhadnout, kde pomůcky chybí více, proto jsem do tabulky do závorek přidala ještě přibližná procenta, abych dokázala říct relevantní výsledek. Překvapilo mě, většímu procentu respondentů chybí pomůcky ve městech. Možná je to tím, že pedagogové ve městech mají i větší nároky na pomůcky.

Tabulka 7 – Srovnání otázek č. 1 a č. 17

		Bez jakého nástroje se u techniky enkaustika neobejdete?				
		Žehlička	Fén	Modelína	Nevím	Celkem
Jaký je váš věk?	Do 20	3	2	1	2	8
	Do 30	52	4	3	17	76
	Do 40	22	1	4	10	37
	Nad 40	67	2	2	8	79
	Celkem	144	9	10	37	200

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Komentář:

V tabulce č. 7 jsem porovnávala otázky související s věkem a znalostí enkaustiky. Setkala jsem se v této otázce se špatnými ohlasy. Předpokládala jsem, že respondenti staršího věku tuto techniku nebudou tolik znát. V tabulce je naopak vidět, že s tím měli problém respondenti mladšího věku. Zarazilo mě to, protože respondenti mladší generace žijí internetem, a proto si myslím, že není problém si tuto techniku vyhledat a zjistit si o ní něco, než zaškrtnout nesprávnou odpověď. To už je potom dle mého názoru lepší, když se přiznají a uvedou jako odpověď, že nevědí a budou se pak sami chtít o technice více dozvědět a případně ji použít při práci s dětmi.

Tabulka 8 – Srovnání otázek č. 3 a č. 8

	Používáte nějaké netradiční techniky?		
	Ano	Ne	Celkem
V jakém kraji působíte jako učitel/ka v mateřské škole?			
Praha	9	7	16
Středočeský kraj	10	9	19
Plzeňský kraj	6	2	8
Liberecký kraj	6	3	9
Ústecký kraj	5	2	7
Karlovarský kraj	4	2	6
Jihočeský kraj	16	11	27
Vysočina	36	21	57
Královohradecký kraj	5	2	7
Pardubický kraj	4	2	6
Jihomoravský kraj	5	0	5
Zlínský kraj	10	2	12
Olomoucký kraj	6	1	7
Moravskoslezský kraj	11	3	14
Celkem	133	67	200

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Komentář:

V tabulce č. 8 jsem sledovala otázky typu netradičních technik používaných v jednotlivých krajích. Opět jsem byla překvapená, že se vyskytlo dost záporných. Možná je to z toho důvodu, že zastávají techniky tradiční. Nejvíce je zastoupen kraj Vysočina, následně pak kraj Jihočeský a v neposlední řadě kraj Středočeský i s celou Prahou.

Tabulka 9 – Srovnání otázek č. 3 a č. 16

		Využíváte ve výtvarných činnostech zvyky z vašeho kraje, města?		
		Ano	Ne	Celkem
V jakém kraji působíte jako učitel/ka v mateřské škole?	Praha	10	6	16
	Středočeský kraj	12	7	19
	Plzeňský kraj	5	3	8
	Liberecký kraj	6	3	9
	Ústecký kraj	4	3	7
	Karlovarský kraj	4	2	6
	Jihočeský kraj	15	12	27
	Vysočina	38	19	57
	Královeský kraj	6	1	7
	Pardubický kraj	2	4	6
	Jihomoravský kraj	4	1	5
	Zlínský kraj	9	3	12
	Olomoucký kraj	6	1	7
	Moravskoslezský kraj	6	8	14
	Celkem	127	73	200

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Komentář:

V tabulce č. 9 jsem porovnávala dvě otázky zaměřené na kraje a jejich zvyky. Ukázalo se, že většina respondentů zvyky používá ve svých činnostech v mateřských školách. Seřadit je podle kladných a záporných odpovědí by šlo jen těžko, a to z toho důvodu, že v každém kraji byl jiný počet respondentů a odpovědi neměli mezi sebou takové rozdíly, aby bylo relevantní je přepočítávat na procentní vyjádření. Nejvíce respondentů jsem měla z místa bydliště a z místa, ve kterém studuji. Prošla jsem zde několika praxemi v mateřských školách a to bude zřejmě ten důvod, proč tomu tak je. V případě dalšího zjišťování bych se u této otázky zaměřila, třeba pouze na dva kraje, aby se dali lépe porovnat rozdíly mezi pozorovanými kraji.

Tabulka 10 – Srovnání otázek č. 7 a č. 9

		Jaká je přibližně časová náročnost přípravy na výtvarnou činnost?					Celkem
		Méně než 1h	1 h	2 h	3 h	Více	
Jak často používáte výtvarné techniky ve svých přípravách?	1 x týdně	18	7	2	0	0	27
	2 x týdně	13	23	8	2	0	46
	3 x týdně	26	16	4	1	1	48
	Každý den	15	14	3	0	1	33
	Podle potřeby	17	19	8	2	0	46
	Celkem	89	79	25	5	2	200

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Komentář:

V tabulce č. 10 se jsem se věnovala srovnání otázek, jak často používají respondenti výtvarné techniky ve svých přípravách, a jak dlouho jim trvá časová příprava na ně. Z tabulky je zřejmé, že respondenti si ji volí nejčastěji třikrát v týdnu a příprava jim trvá většinou méně než hodinu. Nejméně ji používají ti respondenti, kteří si výtvarnou techniku volí jednou týdně a stráví při přípravě na ni více hodin.

Tabulka 11 – Srovnání otázek č. 18 a č. 3

		Kde se nachází mateřská škola, ve které jste zaměstnán/a?		
		Město	Vesnice	Celkem
Jaké výtvarné techniky si vaše děti nejčastěji volí?	Kresba vlastního výběru	103	36	139
	Vybarvování	84	24	108
	Obkreslování	19	3	22
	Zapíjení barev	27	9	36
	Obtisky	36	14	50
	Koláž	15	7	22
	jiné	5	3	8
	Celkem	289	96	385

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Komentář:

V tabulce č. 10 jsem porovnávala odpovědi na otázky, jaké si volí výtvarné techniky děti předškolního věku a podle toho, kde se mateřská škola nachází, jestli

ve městě nebo na vesnici. U těchto odpovědí jsem předpokládala, že si děti nejčastěji vybírají kresbu dle vlastního výběru a vybarvování obrázku. Z tabulky je patrné, že se má domněnka potvrdila. Nejméně často si děti volí jiné techniky, dále koláže a obkreslování. Za jiné techniky respondenti uvádějí (**graf č. 18, str. 20**). Pokud se podíváme na tyto otázky z hlediska města a vesnice, tak jsou na tom podobně.

10 Vyhodnocení praktické části

V praktické části jsem použila metodu kvantitativního výzkumného šetření - dotazník. Za cíl výzkumu jsem si stanovila zjistit, jaké výtvarné techniky používají pedagogové mateřských škol v různých krajích pro práci s předškolními dětmi a to hlavně z hlediska místních tradic. Sledovala jsem také, čím mohla být volba respondenta ovlivněna. Rovněž jsem prověřovala, jaké výtvarné techniky se v určitých regionech používají. Svoji práci jsem doplnila o konkrétní náměty různých výtvarných technik, které jsem na základě dotazníků získala, a které by se mohly s dětmi realizovat – příloha č. 5.

Z dotazníků od respondentů vyplynulo, že většina dotazovaných výtvarnou činnost při práci s dětmi používá. V praktické části jsem zjistila, že většina respondentů ve výtvarných činnostech pravidelně využívá základní zvyky a v jednotlivých krajích naší republiky se zvyky příliš nelišily.

Došla jsem k závěru, že většina dotazovaných ve své praxi používá netradiční techniky. Ale v jedné otázce nastal rozpor s tímto tvrzením, a to, že většina dotazovaných nezná pojem enkaustika (jedna z netradičních technik) a překvapivě se jednalo spíše o mladší generaci.

Zajímavé jsou odpovědi na otázku týkající se přípravy na výtvarnou činnost. Respondenti uváděli, že jim příprava trvá méně než hodinu nebo maximálně hodinu, což mi připadá jako nedostačující. Aby práce byla kvalitní, myslím si, že by se mělo přípravě věnovat více času.

Zajímavé byly i odpovědi na otázky, které se týkaly vybavenosti pro výtvarné činnosti v MŠ. Respondenti ve většině případů uváděli, že jim nic nechybí. V době své praxe jsem se však setkávala s opačným problémem, tzn. nedostatek materiálu.

Nepředpokládala jsem, že i starší generace pedagogů se zajímá o novinky a trendy nové doby a především, že velmi dobře ovládá práci s internetem. V otázce zaměřené na to, kde respondenti získávají nápady, se téměř většina respondentů v odpovědích shodovala. Nejčastější odpověď byla „Internet“, jak můžete vidět ve výsledcích otázky č. 15.

V otázce č. 19 se opět potvrdil předpoklad, že děti nejraději kreslí dle vlastního výběru – neradi jsou „svazováni“ nějakým tématem.

Ve výzkumném šetření se mi podařilo získat celkem dost odpovědí, ale dost rozložení četnosti počtu odpovědí v jednotlivých krajích je různé, takže bohužel nelze provést jejich porovnání.

Pro inspiraci k výtvarné tvorbě je možné využít nespočet zdrojů. Lze čerpat z internetu, z knížek, případně z časopisů. Níže uvádím několik zdrojů, ve kterých bych doporučila se inspirovat.

Doporučená literatura:

- Výtvarné hrátky a pohádky, Vondrová Petra, 2008
- Výtvarné nápady na celý rok, Vondrová Petra, 2014
- Hrajeme si a tvoříme se skřítky, Kalábová Naděžda, 2005
- Kreativní malování s dětmi, Cejpková Dana, 2015 (na svých internetových stránkách www.kreativni-malovani.cz autorka nabízí i kurzy kreativního malování)
- Výtvarný rok: tvoření podle kalendáře, Grimmichová Alena Isabella, 2013
- Tvoříme z ovčí vlny, Šilarová Jana, 2007
- Mokré plstění, Škorpilová Hana, 2011
- Nepálená keramika pro děti, Hoňková Iva, 2009
- Malujeme voskem, Kielbusová Marie, 2011
- Origami step by step, Harbin Robert, 1998
- Plstění ovčí vlny, Šilarová Jana, 2012
- Nunofilcování, Grimmichová Isabella Alena, 2011
- Zdobíme květináče, Kubišová Miroslava, 2016
- Keramika od jara do zimy, Ščerbová Jitka, 2013
- Výtvarné hrátky s různými materiály, Vondrová Petra, 2016
- Hrajeme si s fimo hmotou, Brýdová Monika, 2013

Doporučené internetové zdroje:

- <http://krokotak.com/>
- <http://www.predskolaci.cz/>

- <http://www.i-creative.cz/>
- <http://www.tvorivepracky.cz/>
- <http://www.pomocucitelum.cz/>
- <http://clanky.rvp.cz/>
- <http://vychytavkov.cz/>
- <http://zivotnivzdelavani.cz/>
- <http://www.mimibazar.cz/>
- <https://detskestranky.cz/>
- <http://vytvarne-namety.cz/>
- <http://vytvarena-vychova.cz/>
- <http://vytvarka.eu/>
- <http://www.tvorive-projekty.cz/>
- <http://www.skolka-pripravy.cz/galerie-napadu/>
- Hodně inspirace dá najít i na čím dál oblíbenějších sociálních sítích jako je např. <http://facebook.com/> nebo <http://pinterest.com/>

Doporučené časopisy

- Informatorium
- Pastelka
- Sluníčko
- Méd'á Pusík
- Raketa
- Předškolák
- Časostroj
- Mateřídouška
- ABC

11 Diskuse

Práce byla zpracována z dostupné literatury, která se tímto tématem úzce zabývala.

Samotné téma výtvarné techniky v MŠ je v dnešní době považováno za velice běžné, neboť je u dětí velmi oblíbené a dostupnost k materiálům a k celkové výtvarné tvorbě se stává snadnější oproti minulosti. Mé tvrzení se potvrdilo výzkumným šetřením.

Nalézt inspiraci k výtvarným činnostem mohou zájemci nejen v odborné literatuře, časopisech, ale i v běžně dostupné komunikační síti, jakou se stává internet - Pinterest, Google vyhledávač, skupiny na Facebooku, atd.

Pro zkvalitnění teoretických znalostí se nabízí i starší literatura, která je velice pěkně zpracovaná z hlediska formální stránky. V novější literatuře se autoři mnohdy opakují. Na většinu technik bylo vydáno velké množství odborné literatury. Zde bych doporučila vyhledávat větší knihovny, které mají větší možnosti nabídky. Vidím jako velkou nevýhodu, že se výtvarné činnosti dále nerozvíjí a zůstává se u starších prozkoumanějších metod, které jsou už v praxi vyzkoušeny. Jedna s mála věcí, která se změnila, je užívání fixy, které podle Uždila (1974) nejsou vhodné do MŠ. Fixy nebyly vhodné z důvodu, že mohly být zdravotně závadné a těžko se umývaly. Dnes jsou již vyráběny takové, aby byly zdravotně nezávadné a daly se dobře umýt, takž nic nebrání jejich užívání.

Hlavním přínosem výtvarných technik je zejména radost ze samotné tvorby. Velký přínos spatřuji zejména u kresby, která je pro pedagogy současně i jednou z možných diagnostických metod a současně slouží ke sledování vývoje dítěte prostřednictvím dětských portfolií.

V praxi se mi potvrdilo, že se děti stávají spokojenější, když mohou techniky obměňovat.

V rámci kvantitativního šetření jsem se zjistila i krajové zvyky ve výtvarných technikách.

Co se týká mého přímého průzkumu, tak některé dotazníky jsem donesla do mateřských škol i osobně a strávila jsem nějaký čas v rozhovoru s pedagogy a zjistila jsem, že důvodem proč občas nepreferují moderní techniky je finanční stránka. Dost často bylo zmiňováno, že pedagogové by o zařazení různých nových a netradičních technik do výuky měli zájem, ale jsou limitovány finančními prostředky, které jsou jim poskytovány na tyto účely. Podle mého by bylo řešením této situace podporovat více spolupráci mateřských škol a firem v okolí. Takováto spolupráce funguje např. v Mateřské škole Papírenské v Českých Budějovicích s firmou KOH-I-NOOR HARTMUTH a.s. a to tak, že papírenská firma dodává Mateřské škole různé čtvrtky, papíry a tak podobně. Také jsem se setkala s tím, že podobná spolupráce funguje i s dětmi rodičů. Rodiče, kteří mají prostředky (např. podnikají v oborech, ve kterých se produkují nějaké zbytky, které by se právě dali využít ve výtvarné činnosti – např. zbytky látek, plastové ruličky,...) také rádi pomohou. Ale je zase na druhou stranu pochopitelné, že firmy nechtějí dávat moc zadarmo. Já myslím, že řešením by mohlo být, že mateřská škola by firmám, ve kterých pracují rodiče jejich svěřených dětí (nebo i ostatním firmám v okolí), mohla nabídnout nějaký prostor pro reklamu na jejich budovách na oplátku za dodání některých pomůcek. To by mohlo být prospěšné pro obě strany.

Své výsledky z výzkumu v praktické části jsem dále porovnávala s výsledky už vydané bakalářské práce s obdobným názvem od Lucie Cibuzarové. Začala bych u otázky číslo dvě mého dotazníku: „Kolik let pracujete jako učitel/ka v mateřské škole?“. V porovnání s dotazníkem od Cibuzarové jsou výsledky výzkumu podobné. Dále jsem porovnávala moji otázku číslo sedm s její otázkou číslo čtyři, které se ztotožňují. V této otázce měli odpovídající uvést, jak často používají výtvarné techniky ve svých přípravách. Z výsledku je patrné, že nejvíce respondentů se shoduje v počtu použití výtvarných činností a to 3x týdně. Dále se výsledky buď nepatrně liší, nebo je uvedena jiná odpověď.

Další shodnou otázkou k porovnání je otázka číslo dvanáct a pět, tzn. „Které výtvarné techniky nejčastěji používáte ve svých činnostech?“ Z výsledků v obou případech vyšla v MŠ nejvíce používaná kresba a malba. Dále pak stříhání a lepení mělo

podobné výsledky. Další výsledky nešlo porovnat, z toho důvodu, že se byly na výběr jiné možnosti.

Otázka číslo patnáct a šest má také podobné výsledky. Tato otázka si kladla za cíl zjistit, kde se hledá inspirace pro výtvarnou činnost. V obou výzkumech se ukázalo, že nejvíce pedagogové čerpají z internetu.

Poslední shodná otázka je číslo osm a devět, ta zněla, jestli pedagogové používají nějaké netradiční techniky. U mého výzkumu vyšlo jasně najevo, že pedagogové netradiční techniky používají, ale u Cibzarové vyšly výsledky nepatrně odlišné.

11.1 Odpovědi na hypotézy

Všechny hypotézy se mi ve všech případech ukázaly jako pravdivé, viz následující jejich rozbor.

- **Učitelky mateřských škol, které neovládají hudební výchovu, si pro své aktivity s dětmi volí výtvarnou výchovu častěji, než učitelky, které hudební výchovu ovládají.**

Ano, hypotéza nebyla vyvrácena. Pedagogové si raději vybírají tu výchovu, ve které jsou zdatnější a mají k ní blíže. Odborná literatura se s realitou v tomto rozděluje. Literatura navádí pedagogy k všestrannosti.

- **Ve výtvarných činnostech se odráží zvyky a tradice kraje stejně jako v jiných činnostech.**

Ano, tato hypotéza se mi také u většího počtu respondentů potvrdila. Menší množství respondentů uvádělo opak. Někteří respondenti neuváděli důvod vůbec. Nejsem si zcela jistá, zda respondenti pochopili otázku.

- **Učitelky mateřských škol raději čerpají z internetu než z knížek. Důvodem pro čerpání informací z internetu je rychlejší přístup k informacím než v časopisech nebo knihách.**

Ano, internet je v dnešní době velice atraktivní. Hypotéza byla potvrzena ve většině případů. Najdou zde nápady na každé téma každé výchovy, tzn. tělesnou,

hudební a literární výchova apod. Většina učitelek si ji raději volí z důvodu rychlé dostupnosti.

- **Většina pedagogů v mateřských školách preferuje výtvarnou činnost před ostatními činnostmi.**

Poslední hypotéza řeší, zda učitelky upřednostňují výtvarnou činnost před ostatními činnostmi. Ve většině případů se hypotéza nepotvrdila, protože učitelky si volí obě možnosti, jak hudební výchovu, tak i výtvarnou činnost apod.

12 Závěr

Tato bakalářská práce si kladla za cíl zjistit, jaké výtvarné techniky se využívají v různých mateřských školách v různých regionech po celé České republice. Především se mělo zjistit, zda pedagogové v praxi používají tradiční osvědčené výtvarné techniky konkrétního kraje, nebo naopak moderní netradiční techniky. Zjistila jsem, že se používají, jak tradiční, tak i moderní techniky. Před psaním této bakalářské práce jsem předpokládala, že pedagogové, kteří už vykonávají tuto činnost hodně let, se budou držet tradičních technik. Přišla jsem však na to, že ani starší pedagogové z mateřských škol se nebojí moderních postupů a stále více se objevují v jejich praxi moderní a nové techniky a postupy.

Co považuji za velice důležité je, aby výtvarné práce, které pocházejí z rukou dětí z mateřských škol, se i pravidelně vystavovaly na různých nástěnkách – děti jsou pak pyšné na svojí tvorbu, kterou pak mohou předvést rodičům. To působí kladně na jejich psychickou stránku (zlepšuje to jejich sebedůvěru).

Důležitým poznatkem také je, že čím netradičtější se pro děti vymyslí zábava (netradiční výtvarné techniky), tím častěji se do této činnosti zapojí i děti, které mají například nějakou poruchu pozornosti (je pro ně náročné udržet pozornost u jedné věci). Pokud se jedná o činnost, kterou nedělají každý den (například netradiční technika jako je plstění), většinou se podaří jejich pozornost udržet déle.

Zpracovávání této bakalářské práce pro mě bylo velkým přínosem. Zejména díky tomu, že jsem se dozvěděla řadu nových nápadů a podnětů k mé další práci, a to především od pedagogů mateřských škol. Myslím si, že hlavně v tomto oboru se člověk nejvíce naučí praxí a proto jsou mě rady zkušenějších kolegů a kolegyně velice cenné. Samozřejmě zanedbatelné pro mě nejsou ani informace, které jsem získala z odborných publikací vyhledaných v Krajské knihovně na Vysočině.

Byla bych ráda, kdyby tato má práce byla podkladem pro další praktické využití, zejména v příloze č. 5 jsem uvedla několik možností výtvarných technik, které by mohly být cennou inspirací.

Seznam použitých zdrojů

- [Autor neznámý]: Plstění, [online] 19.5 2017 [citováno dne 8. 1. 2017]. Dostupné na www: <http://www.predeni.cz/stranky/plsteni.htm>
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ V.: *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V.: *Rozvoj grafomotoriky. Jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno: ComputerPress, 2012. 212 s, ISBN 80-251 -0977-1
- CEJPKOVÁ, D. *Kreativní malování s dětmi*. Praha: Grada, 2015. 80 s., ISBN 978-80-247-5371-3.
- CIKÁNOVÁ, K.: *Kreslete si s námi*. Praha: Aventunum, 1997. 124 s., ISBN 80-7151-015-7.
- CIKÁNOVÁ, K.: *Malujte si s námi*. Praha: Aventinum, 1996. 125 s. ISBN 80-7151-468-3.
- DAVIDO, R.: *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha: Portál, 2008. 205 s. ISBN 978-80-7367-415-1
- DOLEŽALOVÁ, J.: *Rozvoj grafomotoriky v projektech*, Praha: Portál 2016, s 168, ISBN: 978-80-262-1146-4
- Dytková N., Doksanská I. - *Metodika psaní absolventských prací*, Praha, 2012, s. 40
- HAZUKOVÁ, H.: *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011. 160 s, ISBN 978-80-87553-30-5.
- HOFMAN, L.: *Výtvarné hříčky*. 2. přeprac. vyd. Praha: Albatros, 2003.135 s., ISBN 80-00-01153-0.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- CHRÁSKA, M.: *Základy výzkumu v pedagogice*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016.254 s, ISBN: 978-80-247-5326-3

- KOHLOVÁ, M.: 200 výtvarných činností: náměty pro tvořivost dětí od 3 let. Praha: Portál, 2010. 271 s., ISBN 978-80-7367-820-3.
- KOHLOVÁ, M.: Výtvarné činnosti pro malé děti. Praha: Portál, 2004. 128 s., ISBN 8071788910.
- KOMENSKÝ J. A., [online] 16. 3. 2017 [citováno dne 8. 1. 2017]. Dostupné na [www: http://knihovnachotyne.webk.cz/pages/citaty.html](http://knihovnachotyne.webk.cz/pages/citaty.html)
- KOTTKEOVÁ, W., HÚBERSOVÁ-KEMINKOVÁ I.: Výtvarné hříčky pro malé děti od 3 let. Praha: Svojtka & Co., 1998. 127 s., ISBN 80-7237-140-1.
- KUTÁLKOVÁ, D. Jak připravit dítě do 1. třídy: obratnost a kresba, smyslové vnímání, řeč a početní představy, výchova, školní zralost a její posouzení. 2., dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3246-6.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.: Vývojová psychologie 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). 368 s. ISBN 978-80-247-1284-9
- LIETAVCOVÁ, M. Náměty pro rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky in KAFOMET PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY. 1. vyd. Stařeč: INFRA, s. r. o. 2012. ISSN 1801-853X
- LOOSE, ANTJE C.: Grafomotorika pro děti předškolního věku: cvičení pro děti ve věku od 4 do 8 let. Vyd. 4. Praha: Portál, 2011. 166 s. ISBN 978-80-7367-883-8.
- LOOSEOVÁ, A. C., PIEKERTO VÁ, N., DIENEROVÁ, G.: Grafomotorika pro děti předškolního věku, Praha: Portál, 2011. 168 s., ISBN: 978-80-7367-883-8
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ I.: Psychologie pro učitelky mateřské školy. 2. vydání. Praha: Portál, 2010. 247 s. ISBN 978-80-7367-627-8.
- MORICOVÁ, P.: Dětská kresba jako diagnostický prostředek, [online] 19.5 2007 [citováno dne 5. 2. 2017]. Dostupné na [www: http://www.promeg.estranky.cz/clanky/grafologie-a-psychologie-v-pismu-a-kresbe/](http://www.promeg.estranky.cz/clanky/grafologie-a-psychologie-v-pismu-a-kresbe/)
- OTEVŘELOVÁ, H. Školní zralost a připravenost. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.
- PIKNEROVÁ, R. a ŠTEFANIDESOVÁ Z.: Barvy duhy. Praha: Raabe, 2014. Dobrá škola. 97 s., ISBN 978-80-7496-081-9.
- Rámcový program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: VÚP [cit. 2010-03-03], 2004. Dostupné na [www: <http:// www.msmt.cz>](http://www.msmt.cz)

- ROESELLOVÁ, V.:Techniky ve výtvarné výchově. Vyd. 1. Praha: Sarah, 1996. ISBN 80-902-2671-X.
- SKUTIL, M. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
- STOKLASA, Jak na fimo [online] 15. 8. 2013 [citováno dne 12. 1. 2017]. Dostupné na www: <https://www.stoklasa.cz/jak-na-fimo-x3834>
- SVOBODOVÁ, M.: Výtvarná výchova v předškolním věku. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1998. 86 s. ISBN 80 85808-47-1.
- Švaříček, R., Šedřová, K., a kol. (2007) Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, s. 13-96. ISBN 978-80-7367-313-0
- TROJAN, R., MRÁZ, B.: Malý slovník výtvarného umění, Praha: Státní univerzita 1999. 236 s., ISBN: 80-7367-055-0
- UŽDIL, J. Výtvarná výchova v předškolním věku: učebnice pro obor 76-40-6. 3. vyd. Praha: SPN, 1983. Učebnice pro střední školy.
- UŽDIL, J., ŠAŠINKOVÁ, E.:Výtvarná výchova v předškolním věku. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980, 192 s. ISBN: 14-081-82.
- UŽDIL, J.: Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974, 1. vyd., 121 s. ISBN 8071785997.
- Valachová D.: Výtvarná tvorba dětí v materskej škole. Vyd. 1., Stařeč : Infra ; Velké Leváre : Infra Slovakia, c2014, 71s., ISBN: 978-80-86666-50-1
- VÁGNEROVÁ, M.: Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VÁGNEROVÁ, M.: Vývojová psychologie. Praha: Karolinum, 2008. 467 s. ISBN: 978-80-2460-956-0
- VÍTKOVÁ, M.: Výtvarné hrátky z pohádky do pohádky. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2013. Dovedné ruce. 148 s., ISBN 978-80-7346-162-1.
- VONDROVÁ, P.: Výtvarné hrátky a pohádky. Pro děti od 2 let. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2008. 111 s. ISBN 978-80-247-1789-0.
- VONDROVÁ, P.: Výtvarné náměty pro čtvero ročních období. Vyd. 3. Praha: Portál, 2013. 160 s., ISBN 978-80-262-0407-7.

- VONDROVÁ, P.: Výtvarné techniky pro děti. Hry a výtvarné techniky pro děti ve věku od 4 do 9 let. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 156 s. ISBN 80-7178-583-0.
- WATTOVÁ, F.: Velká kniha výtvarných nápadů pro šikovné ruce: více než 280 nápadů, jak si vyzkoušet výtvarné prostředky. Praha: Svojtka, 2006. 192 s. ISBN 80-7352-583-6.
- WILKESOVÁ, A.: První kniha pro šikovné ruce. Praha: Slovart, 2008. 48 s. ISBN 978-80-7391-015-0.
- ZELINKOVÁ, O.: Pedagogická diagnostika. Praha: Portál, 2001. 208 s. ISBN 80-7178-544-X

Seznam obrázků

Obrázek 1 (Roeselová, V., 1996, s. 207).....	35
Obrázek 2 (Roeselová, V., 1996, s. 208).....	35
Obrázek 3 – Grafické znázornění odpovědi na otázku č. 1 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)	39
Obrázek 4 – Grafické znázornění odpovědi na otázku č. 2 (Zdroje: vlastní průzkum, 2017)	40
Obrázek 5 – Grafické znázornění odpovědi na otázku č. 3 (Zdroj: vlastní průzkum 2017)	41
Obrázek 6 – Grafické znázornění odpovědi na otázku č. 4 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)	42
Obrázek 7 – Grafické znázornění odpovědi na otázku č. 5 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)	43
Obrázek 8 – Grafické znázornění otázky č. 6 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017).....	43
Obrázek 9 – grafické znázornění odpovědi na otázku č. 7 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)	44
Obrázek 10 – Grafické znázornění odpovědi na otázku č. 8 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)	45
Obrázek 11 – Grafické znázornění odpovědi na otázku č. 9 (Zdroj: vlastní průzkum) ...	47
Obrázek 12 – Grafické znázornění odpovědi na otázku č. 10 (Zdroj: vlastní průzkum) .	48
Obrázek 13 – grafické znázornění odpovědi na otázku č. 11 (Zdroj: vlastní průzkum)..	49
Obrázek 14 – grafické znázornění odpovědi na otázku č. 12 (Zdroj: vlastní průzkum)..	50
Obrázek 15 – grafické znázornění odpovědi na otázku č. 13 (Zdroj: vlastní průzkum)..	51
Obrázek 16 – grafické znázornění odpovědi na otázku č. 14 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)	52
Obrázek 17 – grafické znázornění odpovědi na otázku č. 15 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)	53

Obrázek 18 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 16 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)	54
Obrázek 19 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 17 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)	55
Obrázek 20 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 18 (Zdroj: vlastní průzkum)..	56
Obrázek 21 – grafické znázornění odpovědí na otázku č. 19 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017)	57

Seznam tabulek

Tabulka 1 – přehled odpovědí na otázku č. 8 (Zdroj: vlastní průzkum, 2017).....	47
Tabulka 2 – Srovnání otázek č. 1 a č. 13	58
Tabulka 3 – Srovnání otázek č. 1 a č. 8	59
Tabulka 4 – Srovnání otázek č. 2 a č. 6	60
Tabulka 5 – Srovnání otázek č. 9 a č. 6	61
Tabulka 6 – Srovnání otázek č. 4 a č. 11	62
Tabulka 7 – Srovnání otázek č. 1 a č. 17	63
Tabulka 8 – Srovnání otázek č. 3 a č. 8	64
Tabulka 9 – Srovnání otázek č. 3 a č. 16	65
Tabulka 10 – Srovnání otázek č. 7 a č. 9	66
Tabulka 11 – Srovnání otázek č. 18 a č. 3	66

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Kresba - možnosti

Příloha č. 3: Malba - možnosti

Příloha č. 4: Tabulka č. 3, Modelování a další techniky

Příloha č. 5: Práce tvořená s dětmi v mateřských školách

Příloha č. 1: Dotazník

Výtvarné techniky v MŠ

Dobrý den,

jmenuji se Alena Burešová a jsem studentkou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Ráda bych Vás paní učitelky/učitelé MŠ touto cestou požádala o vyplnění dotazníku, prostřednictvím kterého získám podklady pro svou bakalářskou práci na téma „**Výtvarné techniky v MŠ.**“

Dotazník je anonymní a veškeré informace budou použity pouze pro mou bakalářskou práci. Velmi si vážím Vaší ochoty k vyplnění tohoto dotazníku, který nezabere moc času.

Otázky:

- 1) Jaký je Váš věk?
  - a) do 20
  - b) do 30
  - c) do 40
  - d) nad 40 více

- 2) Kolik let pracujete jako učitelka/učitel v MŠ?
  - a) do 5 let
  - b) 6 -15let
  - c) 16– 30 let
  - d) nad 30 let

- 3) V jakém kraji působíte jako učitel/ka v mateřské škole?
  - Praha
  - Středočeský
  - Plzeňský kraj
  - Liberecký kra
  - Ústecký kraj
  - Karlovarský kraj
  - Jihočeský kraj
  - Kraj Vysočina
  - Královéhradecký kraj
  - Pardubický kraj
  - Jihomoravský kraj
  - Zlínský kraj
  - Olomoucký kraj
  - Moravskoslezský kraj

- 4) Kde se nachází mateřská škola, ve které jste zaměstnána?
- vesnice
  - město
- 5) Kolik dětí máte ve třídě?
- do 28
  - do 24
  - 20 a méně
- 6) Zařazujete výtvarné činnosti rád/a? Uvedte z jakého důvodu.
- ano,.....
  - spíše ano,.....
  - spíše ne,.....
  - ne,.....
- 7) Jak často používáte výtvarné techniky ve svých přípravách?
- 1x týdně
  - 2x týdně
  - 3x týdně
  - každý den
  - podle potřeby
- 8) Používáte nějaké netradiční techniky? Jaké?
- ano, uveďte příklad.....
  - ne
- 9) Jaká je přibližně časová náročnost přípravy na výtvarnou činnost?
- méně než 1h
  - 1h
  - 2h
  - 3h
  - více
- 10) Které výtvarné techniky a postupy při činnostech s dětmi používáte při kresbě? Přiřaďte číslo podle oblíbenosti. (1 nejvíce oblíbené, 6 méně oblíbené)
- tužky
  - pastelky
  - úhly
  - voskovky

- křídly
- fixy

11) Postrádáte při výtvarné technice ve Vaší školce nějaké vybavení? Jaké?

- ano (uveďte příklad.....)
- ne

12) Které výtvarné techniky nejčastěji používáte ve svých činnostech? Vyberte maximálně 2 odpovědi z uvedených.

- kresba
- malba
- stříhání
- modelování
- lepení
- obtisky
- frotáž
- muchláž
- keramika
- práce s přírodninami
- jiné (uveďte příklad.....)

13) Sledujete současné novinky ve výtvarné výchově? Uveďte, odkud čerpáte.

- ano (uveďte příklad, kde.....)
- ne

14) Které výtvarné techniky a postupy při činnostech s dětmi používáte při malbě? Přiřaďte číslo podle oblíbenosti. (1 nejvíce oblíbené, 5 méně oblíbené)

- temperové barvy
- vodové barvy
- akrylové barvy
- prstové barvy
- olejové pastely

15) Kde hledáte inspiraci pro výtvarnou činnost?

- knihy
- internet
- časopisy
- TV
- jiné, uveďte příklad.....

16) Využíváte ve výtvarných činnostech zvyky z vašeho kraje, města? Uveďte, které a jak.

(Vysvětlení k otázce: nějaké slavnosti v obci, ve městě – př. Masopust, Adventní akce, folklórní akce, historické slavnosti, specializace vaší MŠ, čím se lišíte od jiného města/vesnice, charakteristika kraje – př. Pardubický kraj - dostihy, perníky, Jihočeský - rybníky - ryby, památky, atd.)

- ano, uveďte příklad.....)
- ne

17) Bez jakého nástroje se u techniky enkaustika neobejdete?

- žehlička
- fén
- modelína
- nevím

18) Jaké výtvarné techniky si vaše děti nejčastěji volí? Vyberte maximálně 2 odpovědi z uvedených.

- kresba vlastního výběru
- vybarvování
- obkreslování
- zapíjení barev
- obtisky
- koláž
- jiné (uveďte příklad.....)

19) Pokud si můžete vybrat, co preferujete

- Výtvarnou výchovu
- Hudební výchovu
- Oboje
- Jiné (Tělesná výchova,...)

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Příloha č. 2: Kresba - možnosti

V této příloze naleznete možnosti kreseb, které lze využít v mateřských školách.

Kresba:

- Tužka/tuha = progreso
- Suchý/voskový pastel
- Pastelky
- Úhel/rudka
- Bílá křída
- Kresba do škrabových vrstev
- Tuš/klovatina
- Kresba pomocí kopírovacího papíru (protisk)
- Kresba tuší do mokrého podkladu
- Kresba svíčkou, kresba gumou
- Kresba na mokrý pomačkaný papír
- Proškrabávání vosku pokrytého tuší
- Lavírovaná kresba
- Kresba měkkými pastely
- Kresba dřívkem
- Kresba fixou

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Příloha č. 3: Malba - možnosti

V této příloze naleznete možnosti malby, které lze využít v mateřských školách.

Malba:

- Vodové barvy – akvarel
- Suchý/voskový pastel
- Křídlová technika
- Technika bretonové barvy
- Kombinace malby a tuše
- Škrobová technika
- Zapouštění barvy do klovatiny
- Rozfoukávání barevných skvrn
- Malování krepovým papírem
- Body art

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Příloha č. 4: Modelování a další techniky

V této příloze naleznete možnosti modelování, které lze využít v mateřských školách.

Modelování:

- Frotáž
- Vystřihovánky
- Muchláž
- Monotyp
- Keramická hlína
- Modelína
- Písek
- Plastelíny
- Otisky přírodních struktur
- Koláž/dekoláž
- Mozaika
- Práce s hoblinami

Zdroj: vlastní průzkum, 2017

Příloha č. 5: Práce tvořená s dětmi v mateřských školách

V této příloze prezentuji práce, které jsem sama s dětmi vyzkoušela v průběhu mé praxe nebo dobrovolné činnosti v mateřských školách.

Všechny fotografie v této příloze jsou mnou vytvořené a pochází výhradně z mé tvorby s dětmi v mateřských školách.

Téma: „A už tu zase po roce máme čarodějnice“

Věk dětí: 3-6 let

Pomůcky: barevné papíry, nůžky, lepidlo, pastelky, bílá voskovka

Metodický postup: Nejdříve si uděláme dvě šablony, hlavu a čarodějnickou čepici. Šablony vystříháme a nakreslíme si pastelkami na hlavu čarodějnice oči a pusku. Nos vytvoříme z barevného papíru a nalepíme. Nastříháme si proužky z barevného papíru a poskládáme je jako harmoniku. Následně ji zase rozložíme, nalepíme na hlavu čarodějnice a na ni potom nalepíme klobouk. Na klobouk bílou voskovkou dokreslíme pavučinu s pavoukem. Čarodějnice je hotová, můžeme ji pověsit do šatny na nástěnku.

Fotografie 1, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Den matek“

Věk dětí: 6 - 9 let

Pomůcky: pedig, ubrousek, lepidlo, kleště, atd.

Metodický postup: přesný postup najdete v odborné publikaci (například v publikaci Pletení košíků, Králíkova M., 2011 nebo v publikaci Pletení košíků z plochých materiálů, Marková G., 2006)

Fotografie 2, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Origami“

Věk dětí: od 6 let

Pomůcky: barevné papíry, nůžky, lepidlo

Metodický postup: viz kniha s **Origami** (Origami step by step, Harbin R., 1998).

Fotografie 3, Zdroj: vlastní tvorba

Fotografie 4, Zdroj: vlastní tvorba

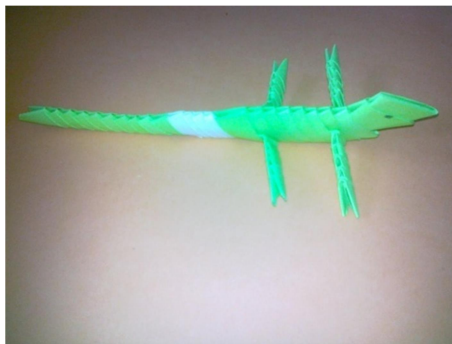
Fotografie 5, Zdroj: vlastní tvorba

Fotografie 6, Zdroj: vlastní tvorba

Fotografie 7, Zdroj: vlastní tvorba

Fotografie 8, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Rozkvetlá louka“

Věk dětí: 3-6 (7) let

Pomůcky: barevné papíry, nůžky, bílá čtvrtka, pastelky, lepidlo

Metodický postup: Nejdříve si připravit všechny části (stonek, listy, květ z pruhu papíru, který se následně, pak omotá dokola a nalepí na papír). Poté se zbylé části nalepí na papír, případně dokreslí.

Fotografie 9, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Velikonoce“

Věk dětí: 3-6 (7) let

Pomůcky: vata, lepidlo, rulička od toaletního papíru, fixy, tužka, barevné papíry

Metodický postup: Nejdříve se vytvoří šablony, a pak se lepí na tělo vata ve formě kuliček, nakonec se dotvoří fixou nebo pastelkami obličej a na závěr se přilepí na toaletní ruličku, aby mohl beránek stát.

Fotografie 10, Zdroj: vlastní tvorba

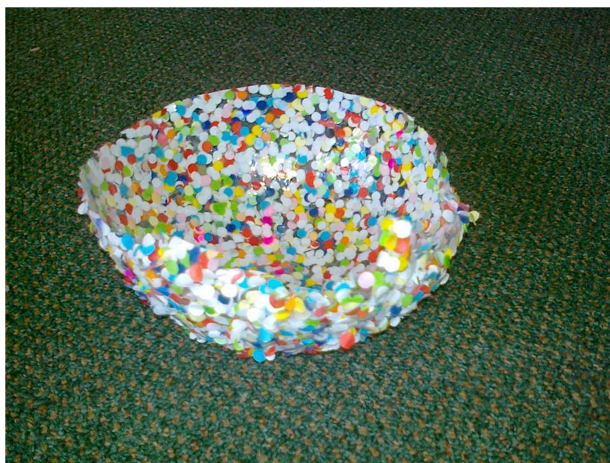
Fotografie 11, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Miska z konfetů“

Věk dětí: 3-6 (7) let

Pomůcky: barevné konfety, lepidlo Herkules, balónek, jehla

Metodický postup: Nafoukneme balónek. Natřeme ho po částech lepidlem a hned na něj budeme dávat konfety. Když bude balónek do poloviny polepený konfetami, tak ho necháme někde uschnout. Po té dáváme další vrstvu. Postupujeme pořád stejně. Vrstev dáme co nejvíce, aby miska držela pevný tvar. Po poslední vrstvě, která zaschla, se balónek propíchne jehlou a vytvoří se nám krásná mistička, kterou můžeme vidět pod textem na obrázku.

Fotografie 12, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Domácí mazlíčci“

Věk dětí: 3-6 (7) let

Pomůcky:čtvrtky, barevné papíry, šablonu hlavy pejska nebo kočky, lepidlo, nůžky, temperové barvy

Metodický postup: Nejdříve si obkreslíme a vystříhneme šablonu hlavy pejska nebo kočky. Poté hlavu nabarvíme, necháme uschnout a dolepíme detaily z barevných papírů. Tělo vytvoříme zmačkáním většího kusu barevného papíru a přilepíme k hlavě zvířete.

Fotografie 13, Zdroj: vlastní tvorba

Fotografie 14, Zdroj: vlastní tvorba

Další varianta na téma zvířátka (myš)

Pomůcky: lepidlo, vodové barvy, nůžky, špejli, černou fixu

Metodický postup: Nejdříve si vytvoříme šablonu hlavu myšáka. Vystříhneme, vybarvíme. Po zaschnutí dokreslíme černým fixem. Obě strany slepíme a mezi ně připevníme špejli a máme maňáska.

Fotografie 15, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Učíme Otesánka zdravě jíst“

Věk dětí: 3-6 (7) let

Pomůcky: kartony, lepidlo, temperové barvy, suchý zip, tužka, nůžky

Metodický postup: Nejdříve si připravíme šablony (2 misky, ovoce – například pomeranč, jahody, třešně, atd. a zeleninu - například brokolici, meloun, papriku atd. a nezdravé jídlo – například zmrzlinu, coca-colu, hranolky, lízátko, bonbóny, dort, pizzu, čokoládu, atd.). Poté všechno vybarvíme temperovými barvami. Necháme zaschnout. Následně nalepíme na všechny šablony z druhé strany suchý zip a druhou část suchého zipu nalepíme na dvě misky podle libosti. Na závěr vše spojíme dohromady. Vše se dá z misek obměňovat, sundávat a zase nandávat.

Fotografie 16, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Sklízíme ovoce“

Věk dětí: 3-6 let

Pomůcky: barevné krepové papíry, nůžky, lepidlo, šablona jablka a hrušky

Metodický postup: Nejdříve si podle šablony obkreslíme a vystříhneme dané ovoce. Poté si nastříháme pruhy z krepového papíru, každému pár rozdáme. Krepový papír trháme a mačkáme z něho malé kuličky, které následně nalepujeme na šablonu, tak aby z ní kuličky nepadali. Barvu volíme podle daného ovoce.

Fotografie 17, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Odlétání ptáčků“

Věk dětí: 3-6 let

Pomůcky: nůžky, krabička od čajů, kousek klacíku, lepidlo, karton, nalepovací šedý a černý papír, případně vystřiženého ptáčka

Metodický postup: Nejprve si naměříme střechu z kartonu. Dále si naměříme šedivý papír, kterým bude oblepená krabička od čaje. Ještě než nalepíme přední stranu papíru, nezapomeneme vystřihnout díru na bidýlko (klacík). Vše nalepíme a na závěr na přední stranu nalepíme černé kolečko – otvor do budky pro ptáčky.

Fotografie 18, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Draku ty si vážně drak“

Věk dětí: 3-6 (7) let

Pomůcky: balicí papír nebo bílá čtvrtka, lepidlo, barevný papír, provázek, sešíváčka, vodové barvy, černá fixa

Metodický postup: Nejdříve si nakreslíme a vystříhneme hlavu draka. Poté ho vymalujeme podle svých představ vodovými barvami. Po zaschnutí přiděláme drakovi dole provázek, podle toho, jak chceme, aby měl dlouhý ocas. Z barevného papíru si nastříháme pruhy, ze kterých budeme skládat harmoniku. Tu potom pomocí sešíváčky uprostřed sešijeme, aby mašle držela. Na závěr podle libosti mašle nalepíme drakovi na ocas (provázek). Domalujeme černou fixou obličej a je hotovo a drak už může začít létat.

Fotografie 19, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Povolání“ (Plstění)

Věk dětí: 3-6 let

Pomůcky: plstící jehla, bílá a černá vlna, drátek od čištění dýmek

Metodický postup: Nejdříve si uděláme konstrukci pro základní postavu. Poté postupně budeme přidávat plst a budeme plstít vlnu speciální jehlou na toto určenou. Na závěr doformujeme detaily na kominíkovi a uděláme mu zvlášť štětku, kterou mu vložíme do ruky.

Varianta č. 2 = Postavu můžeme vytvořit jakoukoliv, jako další variantu uvádím na druhém obrázku, kde jsou plstěné víly.

Fotografie 20, Zdroj: vlastní tvorba

Fotografie 21, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Pekelný rej“

Věk dětí: 3-6 (7) let

Pomůcky: kartony, nůžky, barevné papíry, suchý zip, temperové barvy, štětce, černá lihová fixa, lepidlo

Metodický postup: Nejdříve si namalujeme základní kartonovou desku na černo, pak ji někde necháme uschnout. Společně si vytvoříme z barevného papíru řetěz, tak že si nastříháme kratší proužky barevného papíru, které k sobě následně slepujeme. Kroužky k sobě provlíkáme a lepíme, dokud nebudeme spokojeni s délkou řetězu. Pak si vytvoříme čerty a kotel k nalepení. Učitelka nebo starší děti si nakreslí šablony hlav

čertů + jednoho velkého čerta, kterou pak vystřihnou. Hlavy čertů, kotel a velkého čerta - Lucifera nabarvíme temperovými barvami. Po zaschnutí z druhé strany nabarvených čertů a kotle přilepíme suchý zip a druhou část suchého zipu nalepíme na základní černou desku. Po nalepení a zaschnutí spojíme a dolepíme dle volby někam na černou kartonovou desku barevný řetěz.

Fotografie 22, Zdroj: vlastní tvorba

Téma: „Vánoční čas“

Věk dětí: 3-6 let

Pomůcky: barevné papíry na šablony kapra, lesklé nalepovací stuhy, lepidlo, oko na kapra

Metodický postup: Nejdříve si obkreslíme šablonu a vystřihneme ji. Poté si nastříháme podle šablony šupiny, které následně nalepujeme na kapra. Nakonec dokreslíme nebo nalepíme oko kaprovi.

Fotografie 23, Zdroj: vlastní tvorba

Další varianty k tématu Vánoc:

Pomůcky: červená látka, lepidlo, nůžky, tvrdou čtvrtku, bílý papír, malé knoflíky

Metodický postup: Nejdříve si vytvoříme kornout, který k sobě slepíme. Poté si na špičku kornoutu nalepíme červenou látku, kterou dotvarujeme do čepice a slepíme. Určíme, kde bude přední část a na tu nalepíme dva knoflíky (oči). Na závěr složíme z bílého papíru harmoniku, kterou z jedné strany slepíme a vytvoříme tak vousy, které nalepíme na kornout pod oči.

Fotografie 24, Zdroj: vlastní tvorba

Pomůcky: modrou čtvrtku, nůžky, stříbrnou niť, stříbrnou tužku na dokreslení, průhledná lepenka

Metodický postup: Uděláme si šablonu hvězdy, kterou následně vystříhneme. Potom si vezmeme stříbrnou niť, a tak jak to vidíme na obrázku, tak tu hvězdu tou nití obtočíme. Na závěr niť přilepíme průhlednou lepenkou a dokreslíme případně hvězdu stříbrnou tužkou.

Fotografie 25, Zdroj: vlastní tvorba